

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Економіко-гуманітарний факультет

(повне найменування інституту, назва факультету)

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

(повна назва кафедри)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

Попова О.Ю.

(підпис)(прізвище та ініціали)

“ ” 2024 року

Випускна кваліфікаційна робота

Магістр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: Стратегічний облік і аналіз конкурентоспроможності фермерського господарства на ринку сільськогосподарської галузі в умовах сталого розвитку

Виконала: студентка 2 курсу, групи ОППм-23

спеціальності 071 Облік і оподаткування

освітньої програми Облік і оподаткування

Ворона Тетяна Вікторівна

(підпис)

Керівник: к.е.н., доцент кафедри управління і фінансово-економічної безпеки

Панченко Ганна Степанівна

(підпис)

Рецензент: д.е.н, професор кафедри економіки підприємства Хобта Валентина

Михайлівна

(підпис)

Засвідчую, що у цій кваліфікаційній роботі немає запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань.

Студент Ворона Т.В.

(підпис)

Дрогобич – 2024 р.

Факультет економіко-гуманітарний

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

Освітній ступінь магістр

Спеціальність 071 Облік і оподаткування

Овітня програма Облік і оподаткування

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри

_____/Попова О.Ю./

“ ____ ” _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ Ворона Тетяна Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Стратегічний облік і аналіз конкурентоспроможності фермерського господарства на ринку сільськогосподарської галузі в умовах сталого розвитку

керівник роботи Панченко Ганна Степанівна, к.е.н., доцент

затверджені наказом по університету від «20»09.2024 р. № 450

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи техніко-економічні та фінансові показники діяльності ФГ «Вікторія 2020»

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Сутність конкурентоспроможності аграрних підприємств як економічної категорії в науковій думці. Концептуальні аспекти формування конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку. Методичні підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку. Організаційно-правова характеристика Фермерського господарства «Вікторія 2020». Аналіз основних показників фінансової діяльності ФГ «Вікторія 2020». Стратегічний облік і аналіз конкурентоспроможності ФГ «Вікторія 2020» в умовах сталого розвитку. Розробка стратегії розвитку Фермерського господарства «Вікторія 2020». Формування стратегічних напрямків підвищення ефективності обліку і аналізу конкурентоспроможності ФГ «Вікторія 2020»

5. Перелік графічного матеріалу (з точною вказівкою обов'язкових креслень) Фактори, які впливають на конкурентоспроможність підприємств. Передумови формування концепцій сталого розвитку сільського господарства. Складові сталого розвитку сільського господарства. Фактори, що впливають на конкурентоспроможність аграрних підприємств. Принципи системи управління конкурентоспроможності аграрних підприємств. Різновиди принципів та видів бенчмаркінгу. Організаційна структура ФГ «Вікторія 2020». Динаміка змін активів ФГ «Вікторія 2020» за 3 роки. Динаміка змін пасивів ФГ «Вікторія 2020». Динаміка показників платоспроможності. Заходи щодо підвищення конкурентоспроможності для ФГ «Вікторія 2020».

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Панченко Г.С.	10.09.2024	23.09.2024
Розділ 1	Панченко Г.С.	10.09.2024	23.09.2024
Розділ 2	Панченко Г.С.	08.10.2024	8.10.2024
Розділ 3	Панченко Г.С.	04.11.2024	04.11.2024
Висновки	Панченко Г.С.	25.11.2024	25.11.2024

7. Дата видачі завдання 10.09.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	30.09.2024	виконано
1	Розділ 1	15.10.2024	виконано
2	Розділ 2	25.10.2024	виконано
3	Розділ 3	25.11.2024	виконано
4	Висновки	30.11.2024	виконано
5	Оформлення випускної кваліфікаційної роботи	15.12.2024	виконано

Студент _____
(підпис)Ворона Т.В.
(прізвище та ініціали)Керівник роботи _____
(підпис)Панченко Г.С.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Ворона Т.В. Стратегічний облік і аналіз конкурентоспроможності фермерського господарства на ринку сільськогосподарської галузі в умовах сталого розвитку / Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 071 Облік і оподаткування. – ДВНЗ ДонНТУ, Дрогобич, 2024.

В роботі досліджено сутність поняття конкурентоспроможності аграрних підприємств як економічної категорії в науковій думці, проаналізовано різноманітні підходи до її визначення та вимірювання. Особлива увага приділена концептуальним аспектам формування конкурентоспроможності в умовах сталого розвитку, де враховуються не лише економічні, а й соціальні та екологічні фактори. На основі теоретичних засад було проведено глибокий аналіз методичних підходів до оцінки рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств, з урахуванням специфіки аграрного сектору та вимог сучасного бізнесу. Для практичної ілюстрації теоретичних положень було обрано Фермерське господарство «Вікторія 2020», де проведено детальний аналіз основних показників фінансової діяльності та оцінено його конкурентоспроможність. За результатами дослідження сформульовано рекомендації щодо розробки стратегії розвитку ФГ «Вікторія 2020» та вдосконалення системи управління, спрямовані на підвищення його конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі.

Ключові слова: аграрне підприємство, стратегічний облік, стратегічний аналіз, конкурентоспроможність, фермерське господарство, звітність

Список публікацій здобувача

1. Ворона Т.В., Подлужна Н.О. Роль дебіторської заборогованості на підприємстві. Економіка і суспільство: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 2023, с.35-38.
2. Ворона Т.В., Лизунова О.М. Роль стратегічного управлінського обліку під час воєнного стану в Україні. Proceedings of the International Scientific and Practical

Conference «Finance, accounting and taxation: theory and practice». – K. National Aviation University, 2023. – 166-168 p.

3. Ворона Т.В. Сарбаш Л.Д. Роль судово-бухгалтерської експертизи на підприємстві. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: II Міжнар. наук.-практ.конф. молодих учених, м.Чернігів, 21 апреля, 2023, с. 149-151.

4. Ворона Т.В., Лизунова О.М. Особливості оподаткування підприємств в сучасних умовах. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference «Finance, accounting and taxation: theory and practice». – K. National Aviation University, 2023, с.154-156.

5. Ворона Т.В., Сарбаш Л.Д. Особливості формування консолідованої фінансової звітності підприємства. Всеукраїнська науково-практична інтернет конференція, м.Київ, 2023, с.126-129.

6.Ворона Т., Наддал В, Панченко Г.С. Стратегічний облік і аналіз конкурентоспроможності фермерського господарства «Вікторія 2020» на ринку сільськогосподарської галузі в умовах сталого розвитку. Міжнар. наук.-практ. конф., 21-23.жовтня, Мюнхен, Німеччина, 2024, с.452-457.

7.Наддал В., Ворона Т, Панченко Г.С. Облік і аналіз фінансових результатів діяльності підприємства. III Міжнародна науково-практична конференція SCIENCE AND TECHNOLOGY: CHALLENGES, PROSPECTS AND INNOVATIONS, 1-3 листопада, Осана, Японія, 2024, с.603-607.

ANNOTATION

Vorona T.V. Strategic accounting and analysis of the competitiveness of farms in the agricultural market in the context of sustainable development / Final qualification work for the degree of "Master" in the specialty 071 Accounting and taxation. – State Higher Educational Institution of DonNTU, Drohobych, 2024.

The work explores the essence of the concept of competitiveness of agricultural enterprises as an economic category in scientific thought, analyzes various approaches to its definition and measurement. Special attention is paid to the conceptual aspects of the formation of competitiveness in the context of sustainable development, where not only economic, but also social and environmental factors are taken into account. Based on theoretical principles, a deep analysis of methodological approaches to assessing the level of competitiveness of agricultural enterprises was carried out, taking into account the specifics of the agricultural sector and the requirements of modern business. For practical illustration of theoretical provisions, the Victoria 2020 Farm was selected, where a detailed analysis of the main indicators of financial activity was conducted and its competitiveness was assessed. Based on the results of the study, recommendations were formulated for the development of a strategy for the development of the Victoria 2020 Farm and the improvement of the management system aimed at increasing its competitiveness in the long term.

Keywords: agricultural enterprise, strategic accounting, strategic analysis, competitiveness, farm, reporting

List of publications of the applicant

1. Vorona T.V., Podluzhna N.O. The role of accounts receivable in the enterprise. Economy and society: materials of the International science and practice conference, Kharkiv, 2023, p.35-38.
2. Vorona T.V., Lyzunova O.M. The role of strategic management accounting during martial law in Ukraine. Proceedings of the International Scientific and Practical

Conference "Finance, accounting and taxation: theory and practice". - K. National Aviation University, 2023, p.166-168.

3. Vorona T.V. Sarbash L.D. The role of forensic accounting at the enterprise. STRATEGIC GUIDELINES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE AND THE WORLD: II International scientific-practical conference of young scientists, Chernihiv, April 21, 2023, p.149-151.

4. Vorona T.V., Lyzunova O.M. Peculiarities of enterprise taxation in modern conditions. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference "Finance, accounting and taxation: theory and practice". - K. National Aviation University, 2023, p.154-156.

5. Vorona T.V., Sarbash L.D. Features of the formation of consolidated financial statements of the enterprise. All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference, Kyiv, 2023, p.126-129.

6. Vorona T., Naddal V, Panchenko G.S. Strategic accounting and analysis competitiveness of the "Victoria - 2020" farm in the agricultural market in conditions of sustainable development. International science and practice conference, October 21-23, Munich, Germany, 2024, p.452-457.

7. Naddal V., Vorona T, Panchenko G.S. Accounting and analysis of the financial results of the enterprise. III International Scientific and Practical Conference SCIENCE AND TECHNOLOGY: CHALLENGES, PROSPECTS AND INNOVATIONS, November 1-3, Osana, Japan, 2024, p.603-607.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В ГАЛУЗІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	12
1.1 Сутність конкурентоспроможності аграрних підприємств як економічної категорії в науковій думці	12
1.2 Концептуальні аспекти формування конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку	23
1.3 Методичні підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку	32
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2 СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК І АНАЛІЗ ФГ «ВІКТОРІЯ 2020»	42
2.1 Організаційно-правова характеристика фермерського господарства «Вікторія 2020»	42
2.2 Аналіз основних показників фінансової діяльності ФГ «Вікторія 2020»	51
2.3.Стратегічний облік і аналіз конкурентоспроможності ФГ «Вікторія 2020» в умовах сталого розвитку.....	58
Висновки до розділу 2.....	68
РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФГ «ВІКТОРІЯ 2020» ТА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ ЩОДО ЇЇ ЗРОСТАННЯ	70
3.1 Розробка стратегії розвитку фермерського господарства «Вікторія 2020» ...	70
3.2 Формування стратегічних напрямків підвищення ефективності обліку і аналізу конкурентоспроможності ФГ «Вікторія 2020»	80
Висновки до розділу 3.....	86
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ.....	96

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження стратегічного обліку та аналізу конкурентоспроможності фермерських господарств набуває особливої актуальності в контексті сучасних викликів, зокрема, війни в Україні та глобальних тенденцій до сталого розвитку. Аграрний сектор, як один із найважливіших для забезпечення продовольчої безпеки країни, зазнає значних трансформацій. Фермерські господарства, будучи рушійною силою розвитку сільських територій, потребують ефективних інструментів для адаптації до мінливих умов ринку та забезпечення довгострокової стабільності. Саме стратегічний облік, як система управління інформацією про діяльність підприємства, дозволяє оцінити поточний стан фермерського господарства, виявити потенційні ризики та можливості, а також розробити ефективну стратегію розвитку.

Аналіз конкурентоспроможності фермерських господарств в умовах сталого розвитку передбачає комплексну оцінку їхньої здатності успішно конкурувати на ринку, враховуючи екологічні, соціальні та економічні аспекти діяльності. Війна в Україні посилює необхідність пошуку нових підходів до ведення господарства, оскільки фермери стикаються з низкою проблем, таких як руйнування інфраструктури, дефіцит ресурсів, зміна ринкових умов. В таких умовах стратегічний облік стає незамінним інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення стійкості та конкурентоспроможності фермерських господарств.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розробці шляхів удосконалення комплексу заходів щодо підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств на ринку сільськогосподарської продукції в умовах переходу до сталого розвитку.

Для виконання вказаної мети потрібно розв'язати завдання:

- проаналізувати наукові публікації та визначити різні підходи до трактування конкурентоспроможності аграрних підприємств як економічної категорії;
- описати концептуальні аспекти формування конкурентоспроможності аграрних підприємств в контексті сталого розвитку;

- вивчити і порівняти різноманітні методичні підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств;
- провести детальний аналіз організаційно-правової форми господарювання;
- здійснити комплексну оцінку фінансової діяльності підприємства;
- розробити систему стратегічного обліку та аналізу, яка дозволить оцінити конкурентоспроможність ФГ «Вікторія 2020» в умовах сталого розвитку та сформулювати стратегічні напрямки підвищення ефективності обліку та аналізу конкурентоспроможності підприємства;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення системи управління, впровадження нових технологій та інструментів аналізу.

Об'єктом дослідження випускної кваліфікаційної роботи магістра є процес управління конкурентоспроможністю фермерського господарства в умовах переходу до сталого розвитку

Предметом дослідження є підходи до формування та реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності фермерського господарства з урахуванням вимог сталого розвитку.

Методи дослідження. Оцінка конкурентоспроможності підприємства проводилася за допомогою комплексного підходу, що включав як кількісні, так і якісні методи. Для аналізу фінансового стану та ефективності діяльності підприємства були використані інструменти економічного та статистичного аналізу на основі даних бухгалтерської звітності. Паралельно проводився всебічний аналіз конкурентної стратегії компанії з метою визначення її сильних і слабких сторін. Результати кількісних розрахунків візуалізувалися за допомогою графічних методів для наочного представлення отриманих даних та виявлення тенденцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення сутності, характерних принципів та ознак конкурентоспроможності підприємств вже давно привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Дослідженнями в цій галузі займалися такі видатні вчені, як Яців І. [1], Черевко Д.Г.[2], Гетьман О.О.[3], Седікова І.О.[4], Ужва А.М.[5], Касич А.О.[6], Клименко С.М.[7], Царенко О.[8] та багато інших. Незважаючи на значний обсяг наукових праць, присвячених цій темі,

окремі аспекти принципів та ознак конкурентоспроможності підприємств все ще залишаються недостатньо дослідженими. Поглиблене вивчення цих питань є актуальним завданням сучасної економічної науки, оскільки дозволить розкрити нові грані феномену конкурентоспроможності та розробити більш ефективні стратегії розвитку підприємств.

Практичне значення дослідження. Розроблені в дослідженні рекомендації пропонують інноваційні підходи до підвищення конкурентоспроможності, які дозволять вітчизняним фермерським господарствам ефективно адаптуватися до мінливих умов ринку та забезпечити стійкий розвиток в умовах посилення глобальної конкуренції.

Обсяг і структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел - 50 найменувань та 4 додатка. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 101 сторінку, основний зміст викладено на 92 сторінках. Робота містить 11 рисунків і 10 таблиць.

При написанні випускної кваліфікаційної роботи магістра було проведено комплексне дослідження, яке базувалося на аналізі чинного законодавства України, релевантних нормативно-правових актів, наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних авторитетів у відповідній галузі, а також актуальних даних, отриманих з мережі Інтернет та спеціалізованих періодичних видань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В ГАЛУЗІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1.1 Сутність конкурентоспроможності аграрних підприємств як економічної категорії в науковій думці

Сьогоднішня глобалізована економіка, що розвивається стрімкими темпами завдяки науково-технічному прогресу та інноваціям, вимагає від підприємств постійного оновлення та адаптації. Аграрний сектор не є винятком. Щоб успішно конкурувати на європейському ринку, сільськогосподарські підприємства повинні активно впроваджувати новітні технології, удосконалювати системи управління та зосередитися на виробництві високоякісної продукції, яка задовольнятиме найвищі вимоги споживачів.

Сільське господарство в Україні є не лише життєво важливим сектором, що забезпечує продовольчу безпеку населення, а й потужним двигуном економічного зростання. Воно є ключовим постачальником сировини для промисловості, створює робочі місця в сільській місцевості та сприяє розвитку експортного потенціалу країни. Однак, розвиток аграрного сектора нерідко супроводжується негативним впливом на довкілля, таким як ерозія ґрунтів, забруднення водних ресурсів та використання шкідливих хімікатів. Саме тому завдання забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств є надзвичайно актуальним, оскільки від нього залежить не лише економічний добробут країни, а й збереження природних ресурсів.

Сільське господарство – це галузь, яка поєднує в собі різноманітні види діяльності, що надає підприємствам гнучкості та здатності швидко адаптуватися до мінливих ринкових умов. Така багатогранність дозволяє аграрним виробникам оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища і забезпечувати безперервність виробництва.

Однак, сільське господарство – це не лише бізнес, але й тісний взаємозв'язок з природою. Використання природних ресурсів, трудових ресурсів, засобів виробництва та фінансових ресурсів робить цю галузь особливо вразливою до сезонних коливань. Нерівномірність використання робочої сили та засобів виробництва протягом року призводить до певних труднощів, таких як отримання кредитів та необхідність формування додаткових резервів.

Крім того, відсталість соціальної інфраструктури в сільській місцевості створює додаткові перешкоди для ефективного функціонування аграрних підприємств. З одного боку, це ускладнює роботу сільськогосподарських виробників, а з іншого – стимулює їх до об'єднання зусиль для вирішення спільних проблем. Низький рівень техніко-технологічної бази, що характеризується зношеністю основних засобів, також є значною проблемою, яка потребує негайного вирішення.

Конкурентоспроможність аграрного підприємства – це його здатність ефективно використовувати всі наявні ресурси, від землі та праці до інновацій та маркетингу, для виробництва якісної продукції, яка задовольнить потреби ринку. Це комплексне поняття, що охоплює не лише виробничі процеси, але й управління, фінанси та здатність адаптуватися до змін ринку.

Ключовим завданням для підвищення конкурентоздатності аграрних підприємств є комплекс заходів, спрямованих на стимулювання інновацій, впровадження сучасних менеджмент-моделей та активне використання передових цифрових технологій. Саме інноваційність є рушійною силою сучасного аграрного виробництва, що дозволяє не лише підвищити якість продукції, але й адаптуватися до вимог мінливого ринку. Впровадження новітніх інформаційних систем та цифрових інструментів дозволяє оптимізувати виробничі процеси, підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити прозорість управління.

Українська економіка зазнає значних труднощів у розвитку через глибоко вкорінені системні проблеми. Відсутність сучасної інфраструктури та ефективних механізмів державного регулювання, поряд з нестабільним політичним кліматом, створюють перешкоди для модернізації виробництва та залучення інвестицій.

Високий рівень корупції та непередбачуваність умов ведення бізнесу відштовхують як вітчизняних, так і іноземних інвесторів.

Глибока інтеграція України в глобальну економіку вимагає створення підприємств, здатних виробляти продукцію світового класу, що відповідає найвищим міжнародним стандартам. Швидкі зміни в світовій економіці свідчать про формування єдиного глобального ринку. Це, в свою чергу, потребує розробки на державному рівні нових інноваційних підходів до управління конкурентоспроможністю країни в умовах глобалізації, а на рівні окремих підприємств – розробки та впровадження ефективних стратегій конкуренції.

Наприкінці 1980-х років, Г. Хемел та К. Прахалад передбачали, що компанії майбутнього будуть прагнути дорівняти конкурентним перевагам своїх глобальних суперників.

Основи сучасної теорії конкуренції були закладені в XVIII столітті класиками політекономії. Вони першими спробували систематизувати знання про рушійні сили ринкових відносин, сформулювавши ідею "досконалої конкуренції". Центральним поняттям у цій концепції, запропонованому Адамом Смітом, стала абсолютна перевага, яка визначала конкуренцію як безперервну боротьбу економічних агентів за найвигідніші умови обміну [1].

Основним постулатом економічної теорії Адама Сміта є вільна конкуренція як рушійна сила економічного прогресу. Він стверджував, що в умовах відсутності державного втручання та монополій, ринок сам по собі здатний досягти оптимального розподілу ресурсів, оскільки підприємці, прагнучи максимізувати прибуток, будуть виробляти лише ті товари та послуги, які затребувані споживачами.

Розвиваючи ідеї своїх попередників, Д. Рікардо наприкінці XVIII – на початку XIX століття створив фундаментальну теорію міжнародної торгівлі, засновану на концепції порівняльних витрат. Порівнюючи витрати різних країн на виробництво схожих товарів, він виявив, що країни мають різні конкурентні переваги. Ця нова парадигма стала визначальною для подальших досліджень у галузі міжнародної економіки та торгівлі.

У своїх працях Альфред Маршал представив детальний аналіз ринкової структури, ввівши поняття монополістичної конкуренції. За його теорією, на ринку діють численні фірми, які пропонують диференційовані продукти. Завдяки технологічним інноваціям та вдосконаленню виробничих процесів, фірми можуть створювати унікальні продукти, що дозволяють їм впливати на ціноутворення. Таким чином, Маршал показав, що навіть у умовах конкуренції фірми можуть мати певну монопольну владу, яка, однак, є тимчасовою та обмеженою [2].

Один із фундаментальних внесків Гетьман О.О. в економічну думку полягає у формалізації поняття монопольної влади та встановленні математичної моделі для визначення оптимальної ціни, яку монополіст встановлює на свій продукт. Паралельно з цим, він розробив теоретичний інструментарій для аналізу ринків з обмеженою конкуренцією, де на поведінку фірм впливає поведінка лише кількох інших учасників [3].

У середині XX століття Самуельсон і Столпер висунули тезу про вирівнювальний вплив світового ринку на вартість основних виробничих ресурсів. За їхніми спостереженнями, у країнах, що використовують схожі технології та матеріали, спостерігається тенденція до зближення цін на виробничі фактори. Це явище є результатом посилення глобальної економічної інтеграції та вільної торгівлі.

Седікова І.О. переосмислила поняття конкуренції, представивши її не як статичну боротьбу за існуючий ринок, а як динамічний процес постійного оновлення. За її теорією, справжня конкуренція полягає у впровадженні інновацій, які не просто задовольняють існуючі потреби, а й формують нові. Саме інновації – нові продукти, технології та бізнес-моделі – забезпечують підприємствам тривалу конкурентну перевагу [4].

Поняття конкуренції в науковій літературі є багатогранним та неоднозначним. Різноманітність теоретичних підходів до його аналізу призводить до множини визначень. Часто конкуренцію розглядають як економічне суперництво між виробниками, метою якого є досягнення найкращих результатів у виробництві

та збуті товарів, а також ефективніший розподіл обмежених ресурсів. Трактуювання різних науковців представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Визначення поняття «конкурентоспроможності» різними науковцями

№ п/п	Автор	Трактуювання поняття
1	2	3
1	Ужва А. [5]	Конкуренція - це безперервна гонка за інноваціями, де кожен новий продукт, стратегія чи технологія перетворює ринок на невідоме мінливе поле битви.
2	Касич А.О.[6]	Конкуренція - це рушійна сила інтелектуального розвитку, яка стимулює обмін ідеями та пошук нових знань.
3	Клименко С.М.[7]	Конкуренція – це безперервний діалог попиту та пропозиції, де кожен учасник ринку є водночас і актором, і глядачем, що впливає і реагує на зміни.
4	Царенко О.В[8]	Конкуренція – це безперервна гонка за обмеженими ресурсами, де кожен учасник прагне випередити суперників і забезпечити собі найбільшу частку.
5	Месель-Весе́ляк В.[9]	Конкуренція – це боротьба за визнання, де кожен учасник прагне довести свою перевагу і зайняти найвище місце на п'єдесталі.
6	Адамик В.[10]	Конкуренція – це постійний процес активного формування та використання власних переваг для досягнення лідерства на ринку, передбачаючи дії конкурентів та адаптуючись до змін зовнішнього середовища.
7	Арестенко В.В.[11]	Конкуренція – це безперервна гонка за завоюванням прихильності споживача, де кожна компанія прагне створити унікальну пропозицію, яка випередить очікування клієнта та зробить її незамінною

Джерело: розроблено автором на основі [5,6,7,8,9,10,11]

З іншого боку, конкуренція виступає як невід'ємний елемент ринкового механізму, який забезпечує баланс між попитом та пропозицією через ціноутворення. Крім того, конкуренція є важливим критерієм для класифікації ринків, дозволяючи визначити їх тип та ступінь монополізації.

Глибоче розуміння конкуренції вимагає врахування всіх цих аспектів. Суперництво між виробниками стимулює інновації, підвищує якість продукції та знижує ціни для споживачів. Водночас, конкуренція може призводити до нерівномірного розподілу доходів та негативних зовнішніх ефектів. Ринковий механізм, заснований на конкуренції, сприяє ефективному розподілу ресурсів, але

не завжди гарантує соціальну справедливість. Тому, аналіз конкуренції є актуальним завданням для економічної науки, оскільки дозволяє оцінити ефективність різних економічних систем та розробити політику, спрямовану на досягнення балансу між конкуренцією та іншими соціальними цілями.

Таким чином, конкуренція є багатовимірним явищем, яке відіграє ключову роль у функціонуванні ринкової економіки. Поглиблене розуміння її сутності та механізмів є необхідною умовою для розробки ефективної економічної політики та забезпечення сталого розвитку суспільства.

Конкуренція - це потужний каталізатор інновацій. В постійній боротьбі за ринок виробники змушені постійно вдосконалюватися. Вони шукають нові технології, впроваджують ефективніші методи організації виробництва, а також пропонують клієнтам унікальні продукти та послуги. Саме завдяки конкуренції ми маємо доступ до якісніших товарів за більш доступними цінами [12].

Для збереження лідерства на ринку підприємству необхідно не просто утримувати наявні конкурентні переваги, а й постійно вдосконалюватися та створювати нові, які б забезпечували стабільний розвиток та зростання.

Базилевича В. підкреслював, що конкурентна перевага – це неперевершена особливість системи, яка забезпечує їй абсолютну перевагу перед іншими [13]. Згідно з З. Шершньовою та С. Оборською, конкурентні переваги – це своєрідний відбиток індивідуальності компанії та галузі, що визначається унікальним набором факторів, які відрізняють її від інших. Як зазначав Л. Артеменко, цей набір може бути різноманітним і залежить від специфіки діяльності та ринкових умов [12].

На думку Берницька Д., конкурентні переваги - це особливі риси або властивості продукту чи бренду, які дозволяють компанії виділитися серед прямих конкурентів та отримати перевагу на ринку [14].

І. Должанський та Т. Загорна стверджують, що конкурентна перевага підприємства визначається тим, наскільки ефективно воно використовує всі доступні ресурси [16]. Іншими словами, здатність компанії перевершити конкурентів залежить від її вміння оптимально поєднувати та застосовувати

різноманітні активи. Як зазначав Л. Артеменко, конкурентні переваги є ексклюзивною цінністю, яка відрізняє одне підприємство від іншого [12].

У дослідженні слід розглядати конкурентні переваги як унікальні характеристики, які відрізняють підприємство від його конкурентів та надають йому значну перевагу в діяльності. Це можуть бути будь-які особливості, які дозволяють компанії ефективніше використовувати ресурси, задовольняти потреби клієнтів та досягати кращих результатів.

Часто поняття "конкурентні переваги" пов'язують з конкурентоспроможністю підприємства. Дійсно, наявність таких переваг свідчить про здатність компанії успішно конкурувати на ринку. Однак, конкурентоспроможність залежить не лише від внутрішніх факторів, таких як конкурентні переваги, але й від зовнішніх чинників, які підприємство не завжди може контролювати. Це можуть бути зміни ринкової кон'юнктури, природні катаклізми, соціальні потрясіння тощо. Тому, хоча конкурентні переваги є важливим компонентом конкурентоспроможності, ці два поняття не є тотожними.

Таким чином, у нашому дослідженні ми підкреслюємо, що конкурентні переваги - це специфічні характеристики підприємства, які надають йому перевагу над конкурентами, але не вичерпують поняття конкурентоспроможності. Останнє є більш широким поняттям і включає в себе як внутрішні, так і зовнішні фактори, які впливають на успіх компанії на ринку.

За І. Борисюком, комплексне розуміння конкурентоспроможності підприємства передбачає обов'язкову присутність таких складових, як порівняння, просторова та часова динаміка, конкретність об'єкта аналізу, набір характеристик, системність і об'єктивність оцінки. Саме цей багатогранний підхід, на думку вченого, є невід'ємною умовою для ефективного аналізу й успішного досягнення стратегічних цілей бізнесу [17].

Оцінюючи конкурентоспроможність підприємства, Н. Верхоглядова справедливо зазначає її відносний характер. Тобто, підприємство є конкурентоспроможним лише порівняно зі своїми суперниками на певному ринку в конкретний момент часу. Ця оцінка є динамічною, адже конкурентоспроможність

відображає не лише поточний стан підприємства, а й його потенціал для подальшого розвитку [18].

Ключовим фактором конкурентоспроможності є конкурентоспроможність продукції. Без попиту на продукцію, підприємство не може бути успішним, оскільки це призводить до зниження обсягів продажів та погіршення фінансових показників. Однак, навіть маючи конкурентоспроможну продукцію, підприємство повинно ефективно використовувати свої ресурси та активно діяти на ринку. Застосування демпінгу, хоча й може забезпечити короткостроковий успіх, в довгостроковій перспективі може призвести до втрати конкурентоспроможності через підрив фінансової стійкості підприємства.

Таким чином, конкурентоспроможність підприємства – це багатогранне поняття, яке залежить від багатьох факторів, включаючи характеристики продукції, ефективність управління, ринкову ситуацію та стратегію підприємства. Лише постійний аналіз і адаптація до змін зовнішнього середовища дозволяють підприємству зберігати свою конкурентоспроможність і досягати успіху на ринку.

На основі ретельного дослідження О. Гнатенко структурувала комплексний перелік факторів, що впливають на конкурентоспроможність підприємств, акцентуючи увагу на їхніх відмінних характеристиках (рис.1.1) [19].

Рисунок 1.1 – Фактори, які впливають на конкурентоспроможність підприємств

Джерело : розроблено на основі [19]

Конкурентоспроможність підприємства — це здатність створити та підтримувати систему управління, яка орієнтована на постійне вдосконалення всіх бізнес-процесів. Така система забезпечує виробництво високоякісної продукції, раціональне використання ресурсів, ефективну мотивацію персоналу та інноваційну діяльність, що дозволяє підприємству успішно протистояти конкурентам і досягати стійких конкурентних переваг.

Забезпечення конкурентоспроможності підприємства передбачає не лише впровадження сучасних технологій та методів дослідження, але й системний підхід до управління всіма аспектами бізнесу. Стратегічне планування, засноване на наукових принципах, є фундаментом для успішного розвитку. Важливо забезпечити єдність технологічного, економічного та управлінського розвитку підприємства. Аналіз та управління взаємозв'язками всіх функцій на кожній стадії життєвого циклу продукту дозволяють оптимізувати виробничі процеси та підвищити якість продукції. Система заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності, повинна бути комплексною та адаптивною до змін зовнішнього середовища.

Формування конкурентоспроможних аграрних підприємств є стратегічним завданням сучасної аграрної політики. Саме вони є рушійною силою забезпечення продовольчої безпеки держави, ефективного використання земельних ресурсів та інтеграції вітчизняного агропрому в глобальні ланцюги постачання. Здатність цих підприємств виробляти високоякісну та різноманітну продукцію визначає економічну міць країни на світовому аграрному ринку.

Щоб аграрне підприємство було конкурентоспроможним, воно повинно працювати ефективно, постійно вдосконалюватися та інноваційно. Підприємницька ініціатива, вміння швидко реагувати на зміни ринку та доступ до необхідних ресурсів — це ключові фактори успіху. Крім того, важливу роль відіграє цінова політика та державна підтримка, які створюють сприятливі умови для розвитку вітчизняного виробництва.

Конкурентоспроможність аграрного підприємства визначається не лише обсягами виробництва, але й якістю та різноманітністю продукції. Фінансовий стан

підприємства також є важливим показником його конкурентоспроможності, оскільки забезпечує стабільність та можливість інвестувати в розвиток.

Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору в Україні ускладнюється комплексом взаємопов'язаних проблем. Недосконалі механізми державного регулювання, відсутність належної інфраструктури та погіршення екологічної ситуації обмежують можливості розвитку галузі. Дрібні виробники стикаються з низкою бар'єрів, таких як обмежений доступ до фінансування, технологій та ринків збуту. Паралельно відбувається концентрація виробництва в руках великих агрохолдингів, що посилює дисбаланси на ринку та призводить до соціальних проблем у сільській місцевості. Низька якість продукції, деградація земель та низький рівень життя сільського населення є наслідком цих негативних тенденцій [20].

Конкурентоспроможність аграрного підприємства – це його здатність успішно протистояти конкурентам на ринку. Це динамічний показник, який постійно змінюється під впливом різних факторів. Сьогодні українські аграрії стикаються з низкою проблем, що негативно впливають на їхню конкурентоспроможність.

Нестабільне законодавство, коли правила гри в агросфері часто змінюються, створює додаткові труднощі для підприємств. Несправедливе співвідношення цін на сільськогосподарську та промислову продукцію обмежує прибутковість аграрного сектора. Крім того, низька якість робочої сили та недостатнє використання сучасних технологій гальмують розвиток багатьох аграрних підприємств.

Відсутність міжнародних сертифікатів якості ускладнює вихід українських товарів на світові ринки. Політична та економічна нестабільність в країні також створює додаткові ризики для агробізнесу. Серйозною проблемою є і дефіцит інвестицій, необхідних для модернізації виробництва та впровадження інновацій.

Для того, щоб підвищити свою конкурентоспроможність, українські аграрії повинні адаптуватися до мінливих умов ринку, впроваджувати сучасні технології, підвищувати якість продукції та шукати нові ринки збуту. Лише за таких умов український агросектор зможе успішно конкурувати на світовому ринку.

На нашу думку, конкурентоспроможність аграрного підприємства визначається його здатністю створювати унікальну ціннісну пропозицію для споживача за рахунок постійного вдосконалення виробничих процесів та інновацій. Це передбачає виробництво безпечної, якісної та доступної сільськогосподарської продукції, що відповідає найвищим стандартам і очікуванням ринку.

Конкурентоспроможність аграрних підприємств формується під впливом кількох ключових чинників. По-перше, це природно-кліматичні умови, які створюють сприятливе середовище для вирощування сільськогосподарських культур. Рівнинний рельєф, помірний клімат та значні площі родючих земель надають українським аграріям суттєві переваги. По-друге, важливу роль відіграє ресурсний потенціал, зокрема наявність високоякісних земельних ресурсів, кваліфікованої робочої сили та сучасного виробничого обладнання. Географічне положення України також є значним фактором, оскільки країна розташована на перехресті важливих транспортних шляхів, що забезпечує зручну логістику та доступ до міжнародних ринків. Крім того, кон'юнктура світового ринку сільськогосподарської продукції створює додаткові можливості для українських аграріїв, зокрема високий попит на основні експортні культури та тенденція до консолідації виробництва в аграрні пули.

Аграрний сектор сьогодні стоїть перед викликом забезпечити стабільне виробництво високоякісної продукції, що відповідає жорстким європейським стандартам. Конкуренція на світовому ринку вимагає не лише ефективного використання ресурсів, а й постійної адаптації до мінливих потреб споживачів та впровадження інновацій. Українські аграрії повинні не лише виробляти, а й активно захищати свої інтереси на зовнішніх ринках, демонструючи здатність швидко реагувати на зміни кон'юнктури та пропонувати продукцію, яка не поступається за якістю та безпечністю світовим лідерам.

Щоб досягти успіху в таких умовах, аграрним підприємствам необхідно постійно розвиватися та вдосконалюватися. Це передбачає не лише модернізацію виробництва та впровадження нових технологій, а й формування сильної позиції на ринку, побудову ефективних систем управління та маркетингу. Тільки за таких умов

українська сільськогосподарська продукція зможе зайняти гідне місце на світовій арені та забезпечити стабільний розвиток галузі.

Сьогодні конкурентоспроможність аграрного підприємства визначається не лише його розміром чи ресурсами, а здатністю швидко адаптуватися до змін, інноваційним підходом до виробництва та активною участю в глобальних ланцюгах постачання. Українські аграрії мають значний потенціал для розвитку, і від їхньої здатності ефективно використовувати його залежить майбутнє не лише окремих господарств, а й усієї країни.

1.2 Концептуальні аспекти формування конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку

Глобалізація та курс України на євроінтеграцію суттєво вплинули на структуру та функціонування аграрного сектору. У відповідь на ці виклики, аграрна сфера зазнала глибоких трансформацій, спрямованих на підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Аграрні реформи стали рушійною силою цих змін, переорієнтувавши сільське господарство з традиційної моделі, орієнтованої на самозабезпечення, на сучасну модель, що відповідає вимогам світового ринку. Цей перехід від фокусу на подоланні голоду до забезпечення продовольчої безпеки та, зрештою, досягнення сталого розвитку, свідчить про зростаючу роль аграрного сектору в економіці країни та його інтеграції у світові виробничі ланцюги [21].

Індустріальна ера, з її акцентом на безперервному економічному зростанні та масовому виробництві, створила суспільство, де природні ресурси розглядались як невичерпні. Концентрація виробництва в містах, урбанізація та прагнення до максимальної ефективності призвели до виснаження природних ресурсів та забруднення довкілля. Цінності ефективності та раціональності, які домінували в індустріальному суспільстві, часто ігнорували екологічні наслідки.

На відміну від цього, парадигма сталого розвитку пропонує зовсім інший підхід. Вона закликає до гармонійного співіснування людини і природи, де

економічне зростання не відбувається за рахунок екологічних втрат. Стійкість передбачає збалансування економічних, соціальних та екологічних потреб, щоб забезпечити добробут теперішніх і майбутніх поколінь. Це означає перехід до більш кругової економіки, відновлюваних джерел енергії та інноваційних технологій, які мінімізують негативний вплив на довкілля.

Таким чином, фундаментальна відмінність між індустріальним суспільством та суспільством сталого розвитку полягає в їхніх цінностях та пріоритетах. Індустріальна модель була орієнтована на безмежне споживання та експлуатацію природних ресурсів, тоді як сталий розвиток прагне до балансу між економічним зростанням, соціальним прогресом та збереженням природного середовища.

Концепція сталого розвитку вказує на необхідність переходу до моделі взаємодії людини і природи, де технологічний прогрес не шкодить екосистемам. Це означає створення гармонійного балансу між економічним зростанням, соціальним благополуччям та збереженням довкілля. Такий підхід гарантує, що майбутні покоління матимуть доступ до здорового і безпечного середовища для життя.

У ході дослідження концепції сталого розвитку було виявлено, що науковці особливо зацікавлені в комплексному підході, який об'єднує знання з різних галузей науки, таких як природничі науки, філософія та математика, для створення міцного теоретичного фундаменту сталого розвитку. Крім того, науковці наголошують на важливості системного аналізу, який дозволяє виокремити як загальні, так і специфічні характеристики сталого розвитку, допомагаючи зрозуміти його сутність та механізми, що забезпечують економічну, екологічну та соціальну стабільність.

Ще одним важливим аспектом досліджень є застосування теоретичних засад сталого розвитку на практиці, зокрема, у різних сферах економічної діяльності. Також, науковці активно досліджують питання формування екологічної свідомості та культури серед населення, розробляючи ефективні методи комунікації для управління суспільною свідомістю.

Концепція сталого розвитку є вимушеною відповіддю людства на тривожні сигнали про руйнування природних систем, що підтримують життя на планеті. Ця концепція виникла як наслідок усвідомлення того, що подальше ігнорування

екологічних проблем може поставити під загрозу саме існування людства. Соціальні, економічні, екологічні та правові аспекти сучасного світу вимагають термінового переходу до більш збалансованих моделей розвитку (рис.1.2).

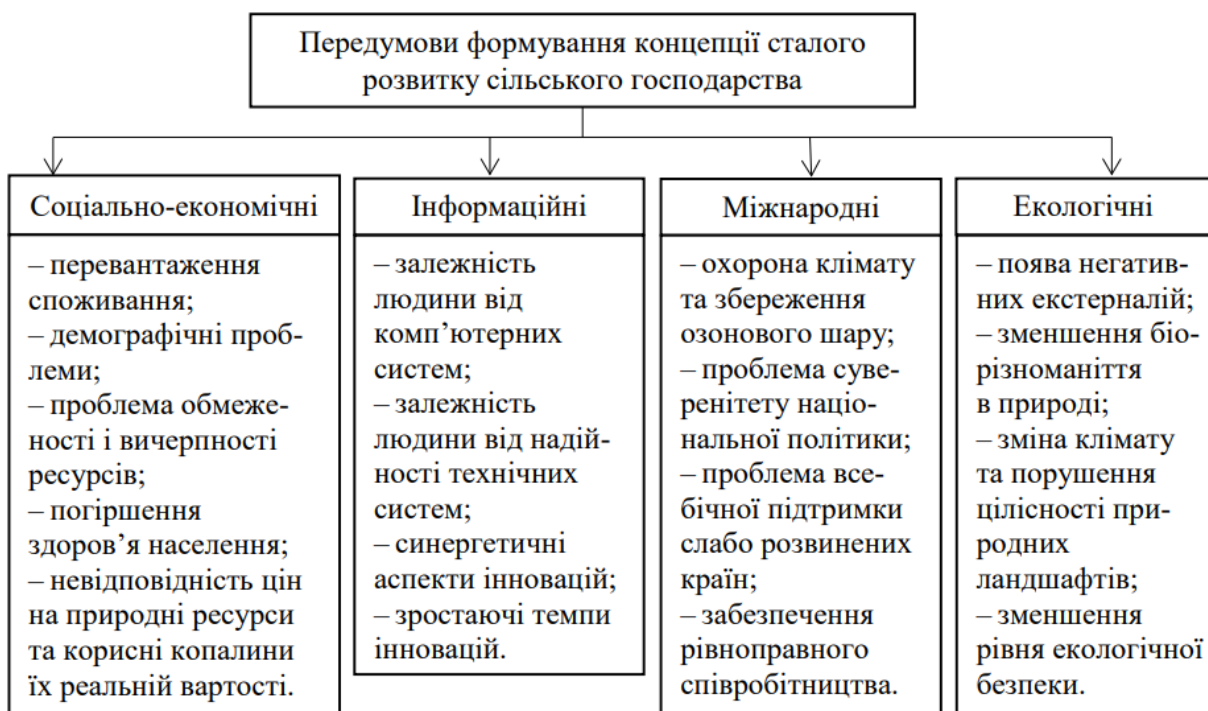

Рисунок 1.2 – Передумови формування концепцій сталого розвитку сільського господарства

Джерело: розроблено автором на основі [21]

Сталий розвиток сільського господарства - це комплексний процес, спрямований на забезпечення продовольчої безпеки та постачання сировини для промисловості за рахунок оптимізації виробничих циклів. Такий розвиток передбачає збереження природних ресурсів та екосистем, що дозволяє задовольняти потреби нинішнього покоління, не обмежуючи можливості майбутніх поколінь.

Мета сталого сільського господарства – забезпечити нащадкам здорову планету та достатню кількість якісних продуктів харчування. Для цього необхідно оптимізувати виробничі процеси, зменшити негативний вплив на довкілля та підвищити ефективність використання ресурсів.

Сучасне сільське господарство – це витончений баланс між економічними здобутками, добробутом громад та збереженням природних ресурсів, де кожен елемент живить і підтримує інші (рис.1.3).

Рисунок.1.3 – Складові сталого розвитку сільського господарства

Джерело: розроблено автором на основі [21]

Оптимізація сільського господарства спрямована на досягнення максимальної ефективності за рахунок зменшення витрат на виробництво продукції та розумного використання природних ресурсів. Це дозволить не лише знизити навантаження на довкілля, а й покращити якість земельних угідь.

З соціальної точки зору, розвиток сільського господарства повинен створювати нові робочі місця, зменшувати бідність та сприяти соціальній згуртованості. Таким чином, аграрний сектор може стати рушійною силою в забезпеченні продовольчої безпеки країни та підвищенні якості життя сільського населення.

Конкурентоспроможність сучасних аграрних підприємств – це результат їх здатності постійно оновлюватися та адаптуватися. Високоєфективне виробництво, забезпечене інноваційним обладнанням та кваліфікованим персоналом, дозволяє створювати продукцію, яка задовольняє найвищі вимоги ринку. Стратегічне управління ж гарантує тривале утримання лідерських позицій, навіть у найдинамічнішому конкурентному середовищі.

Оцінка конкурентоспроможності аграрного підприємства - це поглиблене дослідження взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників, які визначають здатність підприємства успішно адаптуватися до мінливих умов ринку. Зовнішні фактори формують конкурентне середовище, визначаючи потреби споживачів та вимоги до продукції. Внутрішні ж фактори відображають потенціал підприємства ефективно реагувати на ці виклики, забезпечуючи виробництво конкурентоспроможної продукції, що задовольняє потреби ринку за ціною та якістю (рис.1.4)

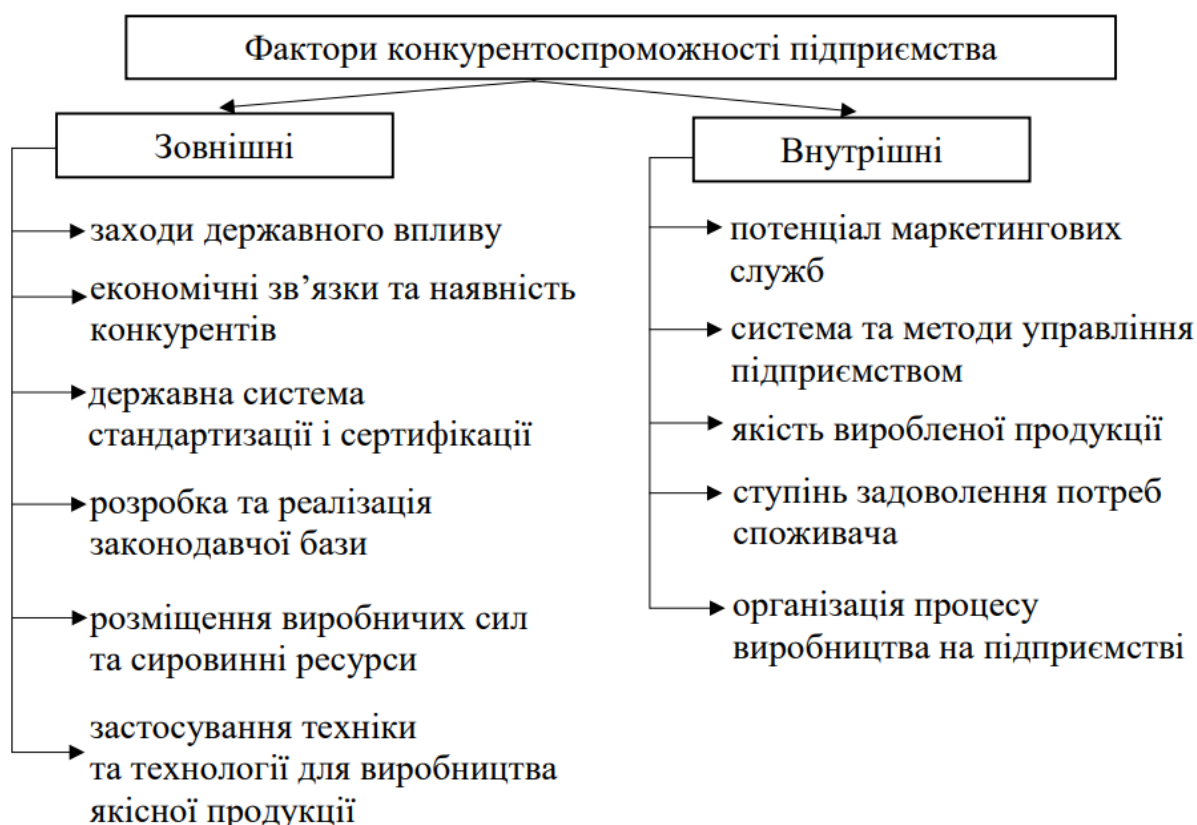

Рисунок.1.4 – Фактори, що впливають на конкурентоспроможність аграрних підприємств

Джерело: розроблено на основі [21]

Управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства – це складний процес, що вимагає комплексного підходу. Сучасна наука пропонує три основні парадигми для досягнення цієї мети: процесну, ситуаційну та системну.

Процесний підхід фокусується на постійному русі вперед. Підприємство, як живий організм, має адаптуватися до мінливих умов ринку. Встановлення чітких цілей та розробка конкретних завдань для їх досягнення – це основа цього підходу.

Завдання керівництва – не просто досягти успіху сьогодні, а забезпечити стійкий розвиток у майбутньому.

Ситуаційний підхід враховує унікальність кожної компанії та її оточення. Немає універсального рецепта для успіху. Ефективність того чи іншого методу управління залежить від конкретних обставин. Тому, перед прийняттям рішень, необхідно ретельно проаналізувати поточну ситуацію та спрогнозувати можливі зміни.

Системний підхід дозволяє розглядати підприємство як єдиний організм, де всі елементи взаємопов'язані. Цей підхід допомагає зрозуміти, як зміни в одній частині системи впливають на інші. Завдяки системному підходу можна виявити та усунути вузькі місця, оптимізувати процеси та підвищити ефективність роботи всього підприємства.

І.Журба першим звернув увагу на те, що успішне управління конкурентоспроможністю підприємства - це не просто сума зусиль окремих підрозділів. Це скоріше оркестр, де кожен музикант (підрозділ) грає свою партію, але диригент (система управління) забезпечує гармонію та єдину мелодію. Ця система не лише підтримує поточний рівень конкурентоспроможності, а й постійно шукає нові шляхи для його підвищення. Головна мета - забезпечити виробництво товарів і послуг, які не тільки задовольняють потреби споживачів, але й роблять це максимально ефективно.

Іншими словами, І.Журба підкреслив, що конкурентоспроможність - це не статичний стан, а динамічний процес, який вимагає постійного управління. Це як подорож, де компанія постійно рухається вперед, шукаючи нові горизонти та адаптуючись до мінливих умов ринку. Система управління конкурентоспроможністю - це компас, який допомагає компанії не збитися зі шляху та досягти своїх цілей [22].

І.Стойно акцентує увагу на управлінні конкурентоспроможністю як на процесі прийняття стратегічних рішень, спрямованих на протистояння зовнішнім викликам. Однак, такий підхід, на нашу думку, звужує перспективу управління, обмежуючись лише реакцією на зовнішнє середовище. Ефективне управління

конкурентоспроможністю вимагає не тільки протистояння, але й проактивного формування внутрішніх ресурсів та можливостей, що дозволяє підприємству не лише реагувати на зміни, а й активно їх формувати. Крім того, лідерство — не єдина мета, яку може ставити перед собою підприємство. Конкурентоспроможність може бути спрямована на досягнення різних цілей, таких як стабільність, зростання або спеціалізація [23].

Оцінюючи конкурентоспроможність підприємства, Шеретяк В. та Дмитрієв І.А. акцентують увагу на комплексному підході до управління, який охоплює всі аспекти від стратегічного планування до повсякденної діяльності. Вони розглядають конкурентоспроможність не просто як кінцевий результат, а як безперервний процес, що вимагає чіткого визначення цілей, розподілу відповідальності та використання інструментів управління для створення та підтримки конкурентних переваг на ринку [24].

Запропоноване визначення підкреслює, що конкурентоспроможність підприємства — це не статичний показник, а динамічна система, яка потребує постійного вдосконалення та адаптації до мінливих умов ринку. Управління конкурентоспроможністю передбачає не лише створення конкурентної продукції, але й формування ефективної системи управління, яка забезпечує реалізацію обраної стратегії.

Оцінюючи визначення управління конкурентоспроможністю підприємства, запропоноване Денисенком М., можна стверджувати, що воно влучно відображає сучасні підходи до цього процесу. Автор акцентує увагу на тому, що управління конкурентоспроможністю — це не просто набір дій, а цілеспрямована діяльність, спрямована на створення та підтримку стійких конкурентних переваг підприємства. За такого розуміння, управління не є синонімом примусу, а передбачає гнучку адаптацію до мінливих умов ринку з урахуванням чинних законодавчих норм та економічних закономірностей [25].

Таким чином, автори розмежовують активний вплив менеджменту на внутрішні процеси підприємства (управління) та необхідність дотримуватися зовнішніх обмежень і вимог (регулювання). Такий підхід дозволяє розглядати

управління конкурентоспроможністю як динамічний процес, що вимагає постійного аналізу, прогнозування та коригування стратегій з метою забезпечення довгострокового успіху підприємства.

Управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств – це цілеспрямована діяльність, спрямована на максимальне розкриття внутрішнього потенціалу підприємства та адаптацію його до вимог ринку. Це постійний процес пошуку нових можливостей, оптимізації ресурсів та створення унікальної пропозиції для споживачів, яка б не лише задовольняла їхні потреби, але й відповідала сучасним екологічним стандартам.

Розглянемо принципи системи управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств (рис. 1.5).

Рисунок.1.5 – Принципи системи управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств

Джерело: розроблено автором на основі [24,25]

Успіх сучасного аграрного підприємства безпосередньо пов'язаний з його здатністю оптимізувати використання ресурсів та впроваджувати інновації.

Стратегічне управління конкурентоспроможністю – це комплекс заходів, спрямованих на досягнення максимальних результатів при мінімальних витратах. Воно передбачає розробку довгострокових планів розвитку, які враховують як внутрішні можливості підприємства, так і зовнішні виклики. Завдяки системному підходу до управління, підприємство може не тільки вижити в конкурентному середовищі, але й зайняти лідируючі позиції на ринку.

Концепція Ілляшенко С. базується на ідеї, що стратегічне управління – це постійний вибір між двома стратегіями: стратегією стабільності та стратегією зростання. Перша спрямована на збереження досягнутого, друга – на постійне оновлення та розширення бізнесу [26].

За концепцією С. Довбня, стратегічне управління спрямоване на розкриття потенціалу підприємства. Воно передбачає не лише встановлення амбітних цілей, але й розробку стратегій, які дозволяють ефективно використовувати наявні ресурси та можливості для досягнення довгострокового успіху [27].

Концепція Т.Ю. Гначук підкреслює важливість інновацій як для створення унікальних продуктів, так і для оптимізації виробничих процесів. Залежно від обраної стратегії, підприємства можуть фокусуватися на задоволенні потреб клієнтів або на зниженні витрат, але в обох випадках інновації є ключовим фактором успіху [28].

Досягнення високого рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств вимагає синхронізації зусиль держави та бізнесу шляхом розробки та впровадження комплексу взаємопов'язаних заходів.

Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору вимагає комплексного підходу. Потрібно не лише підтримувати виробників фінансово, а й створювати ефективну систему управління, яка б об'єднувала всі елементи агропромислового комплексу. Така система повинна забезпечувати безперебійне постачання ресурсів, сприяти розвитку інфраструктури та стимулювати наукові дослідження. Лише за умови тісної взаємодії всіх учасників аграрного ринку можна досягти стійкого зростання виробництва та експорту сільськогосподарської продукції.

1.3 Методичні підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку

Концепція стратегічного управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств у контексті сталого розвитку вимагає кардинальної модернізації методологічного підходу. Зокрема, цей підхід повинен ґрунтуватися на всебічному аналізі та ефективному використанні унікальних конкурентних переваг кожного окремого підприємства.

Оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств за різними критеріями демонструє, що компанії з оптимально розподіленими активами, високою продуктивністю та прибутковістю мають більші можливості для збільшення обсягів виробництва та забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва. Ефективність діяльності таких підприємств, що визначається за динамікою ключових показників, є прямим свідченням їхньої конкурентоспроможності.

Фактори, що формують конкурентоспроможність аграрного підприємства, поділяються на базові та похідні. До перших належать фінансові показники, такі як доходи, витрати, обсяг активів, прибуток, а також розмір власних і позичених коштів. Похідні фактори – це розрахункові показники, що визначають ефективність діяльності підприємства, зокрема рентабельність, продуктивність праці та ефективність використання ресурсів.

Оцінка конкурентоспроможності аграрного підприємства є складним завданням, оскільки вона потребує комплексного аналізу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. При цьому слід враховувати, що аграрне виробництво має міжгалузевий характер: продукція створюється в первинному секторі економіки, а її споживчі властивості оцінюються в інших секторах.

Аналізуючи роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників, присвячені оцінці, моніторингу та плануванню конкурентоспроможності аграрних підприємств, можна помітити значну різноманітність підходів до визначення, структурування та об'єднання ключових показників. Ця різноманітність свідчить про відсутність

єдиної, загальноприйнятої думки щодо цього питання та потребу подальших наукових розвідок.

Оцінюючи різноманіття методів, які застосовуються для дослідження конкурентоспроможності аграрних підприємств, можна виділити кілька ключових аспектів, що дозволяють порівняти їх ефективність.

По-перше, методи відрізняються глибиною теоретичного обґрунтування. Деякі з них базуються на міцному фундаменті економічних теорій, що забезпечує їхню надійність та релевантність. Інші ж методи можуть бути менш формалізовані та спиратися на інтуїтивні судження.

По-друге, методи розрізняються за широтою охоплення чинників, які впливають на конкурентоспроможність. Одні методи зосереджуються на окремих аспектах діяльності підприємства, такі як фінансові показники чи ефективність виробництва. Інші ж методи дозволяють оцінити конкурентоспроможність у комплексі, враховуючи широкий спектр факторів, включаючи маркетинг, управління персоналом, технологічне оснащення та інше.

По-третє, методи відрізняються за ступенем відповідності принципам кількісної школи менеджменту. Деякі методи дозволяють отримати кількісні оцінки конкурентоспроможності, що полегшує порівняння різних підприємств та відстеження динаміки змін. Інші методи можуть бути більш якісними та базуватися на експертних оцінках.

І нарешті, важливим критерієм є доступність інформаційних масивів, необхідних для проведення дослідження. Деякі методи вимагають великого обсягу даних, які можуть бути складними для збору та обробки. Інші методи можуть бути більш гнучкими та дозволяють використовувати обмежені інформаційні ресурси.

Таким чином, вибір методу дослідження конкурентоспроможності аграрного підприємства залежить від конкретних цілей дослідження, наявності ресурсів та особливостей самого підприємства.

При оцінці конкурентоспроможності підприємства за фазами його життєвого циклу часто забувають про різні групи користувачів цієї інформації та їх специфічні потреби. Поки інвестори шукають компанії з високим потенціалом зростання,

споживачі більше звертають увагу на якість продукції та рівень обслуговування. Менеджмент же орієнтується на розробку стратегій, які дозволять компанії зберегти конкурентоспроможність на ринку.

Дмитрієв І.А. пропонує комплексну оцінку конкурентоспроможності підприємства, яка включає аналіз як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Він підкреслює, що успіх підприємства залежить не лише від його внутрішніх ресурсів та можливостей, але й від умов, що панують на ринку та в ширшому економічному середовищі [26].

Основною вадою запропонованої методики є її обмежене розуміння конкурентоспроможності як суто кількісного показника. Насправді, конкурентоспроможність є складним феноменом, що формується в результаті взаємодії різноманітних факторів, таких як інноваційність, людський капітал та фінансова стійкість підприємства. При цьому, зведенням аналізу до математичних моделей та числових показників втрачається глибоке розуміння причинно-наслідкових зв'язків та динаміки конкурентних переваг.

Ж. Ж. Ламбен пропонує глибокий аналіз конкурентних переваг, розділяючи їх на два основних типи: зовнішні та внутрішні.

Зовнішні конкурентні переваги пов'язані з унікальними характеристиками продукту, які створюють додаткову цінність для споживача. Ця цінність може виражатися у підвищенні ефективності використання товару, зниженні витрат споживача або просто задоволенні його особливих потреб. Такий підхід дозволяє підприємству встановити більш високу ціну на свій продукт, ніж у конкурентів, і досягти більшої «ринкової сили». Для реалізації зовнішніх конкурентних переваг підприємства часто обирають стратегію диференціації, яка фокусується на маркетингових інноваціях та задоволенні індивідуальних потреб клієнтів.

Внутрішні конкурентні переваги, навпаки, пов'язані з ефективністю виробництва та організації бізнесу. Підприємства, які досягають внутрішніх конкурентних переваг, мають нижчу собівартість продукції порівняно з конкурентами за рахунок високої продуктивності праці, оптимізації виробничих процесів та інших факторів. Така перевага дозволяє підприємству знижувати ціни на

свою продукцію або підтримувати високу маржу при змінах ринкової кон'юнктури. Для реалізації внутрішніх конкурентних переваг підприємства часто обирають стратегію лідерства за витратами, яка фокусується на виробничих та організаційних інноваціях.

Хоча зовнішні та внутрішні конкурентні переваги часто розглядаються як протилежні, сучасні дослідження демонструють можливість їх поєднання. Підприємства можуть одночасно досягати високої якості продукту та низької собівартості, що дозволяє їм отримувати максимальну конкурентну перевагу на ринку.

Оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств передбачає застосування різноманітних підходів. Серед найпоширеніших методів виділяють порівняння показників за допомогою різниць, ранжування за їхньою значимістю, сумування окремих критеріїв, множення ключових факторів та використання матричних моделей. Кожен з цих методів має свої особливості і дозволяє отримати вичерпну інформацію про стан підприємства та його позиції на ринку. Вчений С.Довбня розробив підхід, заснований на аналізі відмінностей. Він передбачає порівняння підприємства з його основними конкурентами за рядом критичних показників. Метою такого порівняння є виявлення розриву між власними досягненнями компанії та досягненнями найкращих гравців ринку [27].

Цей метод обмежується порівнянням лише двох підприємств, ігноруючи ширшу конкурентну арену. Через такий вузький фокус відсутній комплексний показник, який би об'єктивно оцінив загальний рівень конкурентоспроможності підприємства. Без такого індикатора складно визначити конкурентні переваги та прогалини відносно інших учасників ринку, що є критичним для формування ефективної конкурентної стратегії.

Метод рангів є ефективним способом виявлення конкурентних переваг та недоліків підприємства. Він дозволяє компанії оцінити своє положення на ринку відносно конкурентів, ранжуючи їх за різними критеріями. Завдяки цьому методу можна чітко визначити, в яких сферах компанія має найбільші успіхи, а в яких

потребує додаткових зусиль. Важливо зазначити, що метод рангів фокусується на відносній оцінці, не надаючи інформації про абсолютну величину показників [28].

Метод сум передбачає підсумовування значень різних показників, які характеризують діяльність підприємства. Чим більша сума, тим вищий, за оцінкою, рівень конкурентоспроможності. Однак цей метод має суттєвий недолік: він може дати завищену оцінку підприємству, яке має значні прогалини за низкою показників, але демонструє високі результати за іншими. Тобто, високі значення окремих показників можуть "замаскувати" слабкі сторони підприємства.

Метод добутків, в свою чергу, передбачає множення значень обраних показників. Цей метод також має свої обмеження, оскільки низьке значення хоча б одного показника призводить до суттєвого зниження кінцевого результату. Це означає, що підприємство з відносно збалансованими показниками може отримати вищу оцінку, ніж підприємство з окремими видатними результатами, але значними провалами в інших сферах [29].

Матричний метод оцінки конкурентоспроможності виокремлюється своєю здатністю не просто порівнювати показники підприємства, а й визначати, наскільки близько воно підходить до ідеального стандарту. Замість абстрактного "найкращого значення", цей метод вводить поняття "підприємства-еталона" - ідеальної моделі, до якої прагне кожна компанія. Такий підхід дозволяє отримати не лише загальну оцінку конкурентоспроможності, але й чітко визначити, в яких аспектах підприємство потребує вдосконалення.

Однією з груп методів, що дозволяють глибоко зануритися в цю оцінку, є специфічні методи, які передбачають детальні розрахунки та дозволяють оцінити вплив кожної складової на загальний рівень конкурентоспроможності.

Серед таких методів особливу увагу привертає метод ефективної конкуренції. Його суть полягає в тому, що успіх підприємства визначається не лише загальними показниками, а й ефективністю роботи кожного структурного підрозділу. Тобто, підприємство є конкурентоспроможним тоді, коли всі його частини працюють злагоджено та ефективно використовують наявні ресурси.

Цей метод базується на оцінці так званих групкових показників або критеріїв конкурентоспроможності. Ці критерії можуть бути різними для різних підприємств та включати в себе як фінансові показники (собівартість, фінансова стійкість), так і показники, що характеризують здатність підприємства адаптуватися до змін на ринку та впроваджувати інновації.

Для оцінки кожного критерію зазвичай використовується експертна оцінка. Група експертів аналізує наявні ресурси підприємства та оцінює його здатність досягти конкурентних переваг за кожним критерієм. Отримані оцінки потім об'єднуються в єдиний показник конкурентоспроможності за допомогою спеціальних методів, таких як обчислення середньозваженого значення.

Хоча розглянутий підхід враховує широкий спектр факторів, що впливають на діяльність підприємства, його фундаментальне припущення про адитивність окремих конкурентних переваг викликає сумніви. Складна система, якою є підприємство, не завжди піддається такому спрощеному підходу. Сума індивідуальних здатностей не завжди дорівнює загальній конкурентоспроможності, оскільки взаємодія між різними компонентами може призводити до нелінійних ефектів.

Щоб досягти лідерства на ринку, підприємство повинно постійно вдосконалюватися. Бенчмаркінг – це потужний інструмент, який дозволяє компаніям аналізувати найкращі практики своїх конкурентів та визначати власні резерви для зростання.

Вивчаючи досвід лідерів галузі, компанія отримує можливість глибше зрозуміти потреби клієнтів, оптимізувати свої процеси – від виробництва до маркетингу, та підвищити ефективність управління фінансами. Бенчмаркінг допомагає компаніям адаптуватися до мінливих умов ринку та забезпечувати конкурентоспроможність свого бізнесу.

Важливою умовою успішного бенчмаркінгу є взаємоповага та довіра між партнерами. Компанії, які беруть участь у процесі обміну досвідом, повинні заздалегідь визначити, якою інформацією вони готові ділитися, та встановити чіткі правила співпраці.

Ключовим моментом при виборі партнерів для бенчмаркінгу є пошук компаній з подібними бізнес-процесами. Саме аналогія процесів дозволяє виявити найбільш ефективні рішення та адаптувати їх до власного бізнесу.

Суть цього методу полягає в детальному порівнянні власних показників з показниками лідерів ринку або інших успішних компаній.

Ключовим моментом бенчмаркінгу є ретельний аналіз процесів. Виділяючи найважливіші характеристики, підприємство отримує чітке розуміння, які саме аспекти діяльності потребують покращення. Це дозволяє зосередити зусилля на вирішенні конкретних завдань і досягти бажаних результатів у найкоротші терміни.

При цьому бенчмаркінг базується на об'єктивних даних, а не на суб'єктивних оцінках. Тільки точний аналіз фактичної інформації про власну діяльність та діяльність конкурентів забезпечує достовірність результатів дослідження (рис.1.6).

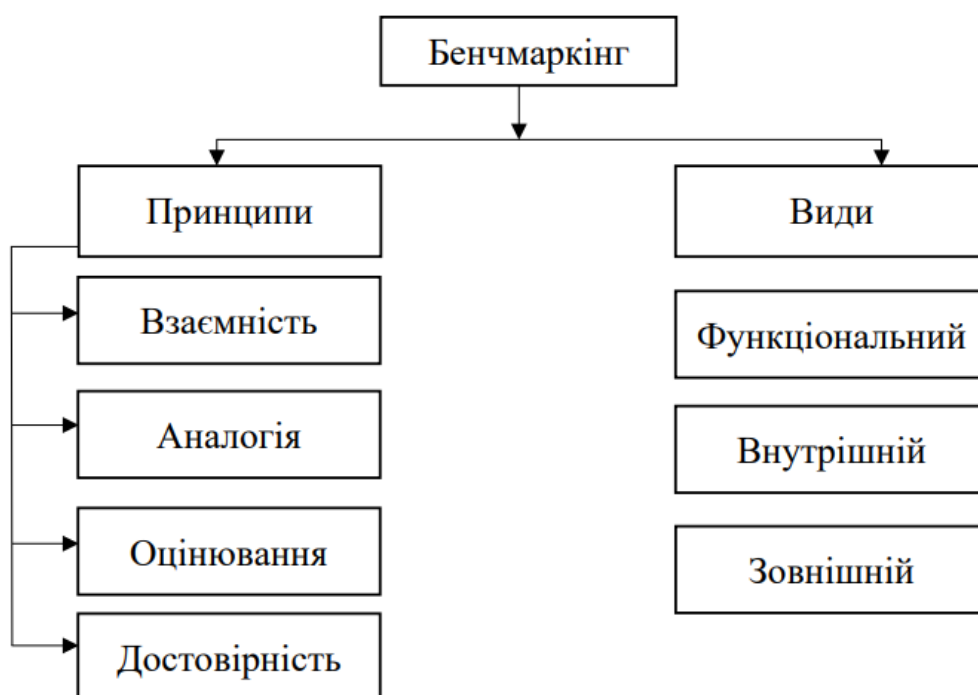

Рисунок.1.6 – Різновиди принципів та видів бенчмаркінгу

Джерело: розроблено на основі [26,27,28]

Аналіз ефективності підприємств, галузей та державної політики часто проводиться за допомогою бенчмаркінгу. Цей метод дозволяє порівнювати показники різних суб'єктів господарювання та визначати найкращі практики. На рівні окремого підприємства бенчмаркінг допомагає зміцнити конкурентні позиції,

виявляючи слабкі сторони та запозичуючи інноваційні рішення у конкурентів. На рівні галузі бенчмаркінг дозволяє оцінити загальну ефективність та визначити тренди розвитку. А на державному рівні цей метод застосовується для аналізу впливу економічної політики на конкурентоспроможність країни, зокрема, оцінюючи доступність ресурсів, розвиток інфраструктури та рівень інновацій.

Оцінка підприємства за допомогою SWOT-аналізу дозволяє виявити його сильні та слабкі сторони, а також визначити критичні аспекти, які впливають на результати діяльності в порівнянні з конкурентами. Цей метод допомагає зрозуміти, які можливості та загрози чекають на підприємство в майбутньому. Для аграрних підприємств такий аналіз є важливим інструментом для оцінки ефективності роботи, підвищення конкурентоспроможності та зміцнення позицій на ринку. Завдяки SWOT-аналізу можна відстежувати зміни в конкурентному середовищі та своєчасно реагувати на них [30].

Оцінюючи конкурентоспроможність аграрного підприємства, ми аналізуємо не просто набір ресурсів, а їхню злагоджену взаємодію, відповідність обраній стратегії та здатність швидко адаптуватися до мінливого ринку. Тобто, мова йде про те, наскільки ефективно підприємство використовує свій потенціал для досягнення конкурентних переваг у динамічному агропродовольчому секторі.

Для комплексного аналізу необхідно враховувати як внутрішні фактори (ефективність виробництва, фінансовий стан), так і зовнішні (конкуренція на ринку, зміни в законодавстві).

Ключовими аспектами конкурентоспроможності є здатність підприємства швидко адаптуватися до мінливих умов ринку, ефективно використовувати ресурси, а також забезпечувати високу якість продукції та послуг. Сучасний підхід до оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств передбачає комплексну оцінку економічних, екологічних та соціальних аспектів їх діяльності.

Оцінка конкурентоспроможності аграрного підприємства передбачає комплексний підхід, що дозволяє визначити його сильні та слабкі сторони, можливості та загрози в контексті сталого розвитку. Дослідники часто звертаються до методу, який дозволяє оцінити підприємство за економічними, екологічними та

соціальними критеріями. Такий підхід не лише визначає рівень конкурентоспроможності, а й дозволяє оцінити ефективність використання інвестицій та наявність конкурентних переваг.

Серед інструментів, які застосовуються для такої оцінки, варто виділити SWOT-аналіз та PEST-аналіз. SWOT-аналіз дозволяє систематизувати внутрішні (сильні сторони та слабкі сторони) та зовнішні (можливості та загрози) фактори, що впливають на підприємство. PEST-аналіз, в свою чергу, дозволяє оцінити вплив політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів на діяльність підприємства [30].

Поєднання цих методів з оцінкою за економічними, екологічними та соціальними критеріями забезпечує всебічний аналіз конкурентоспроможності аграрного підприємства. Такий підхід дозволяє не лише визначити поточний стан, а й розробити стратегію для підвищення конкурентоспроможності та досягнення сталого розвитку аграрного підприємства.

Висновки до розділу 1

Конкурентоспроможність аграрних підприємств є багатогранним поняттям, що відображає здатність підприємства успішно функціонувати та розвиватися в динамічному і конкурентному середовищі, задовольняючи потреби споживачів, забезпечуючи стабільність та зростання. У контексті сталого розвитку, конкурентоспроможність аграрних підприємств набуває особливого значення, оскільки передбачає не лише економічну ефективність, але й соціальну відповідальність та екологічну безпеку виробництва.

Формування конкурентоспроможності аграрних підприємств є складним процесом, що вимагає комплексного підходу та врахування численних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. До ключових аспектів формування конкурентоспроможності належать: інноваційність, ефективність виробництва, якість продукції, маркетингова діяльність, соціальна відповідальність, екологічна безпека та адаптивність до змін.

Для оцінки рівня конкурентоспоможності аграрних підприємств розроблено різноманітні методичні підходи, які дозволяють виявити сильні та слабкі сторони підприємства, оцінити його конкурентні переваги та визначити напрямки подальшого розвитку. Серед найбільш поширених методів можна виділити SWOT-аналіз, бенчмаркінг, методи багатокритеріальної оцінки та інші.

За результатами проведеного дослідження можна констатувати, що стратегічний облік та аналіз є важливими інструментами для оцінки конкурентної позиції аграрних підприємств та розробки ефективних стратегій їх розвитку в умовах сталого розвитку.

РОЗДІЛ 2

СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК І АНАЛІЗ ФГ «ВІКТОРІЯ 2020»

2.1 Організаційно-правова характеристика фермерського господарства «Вікторія 2020»

Фермерське господарство «Вікторія 2020» - аграрне підприємство, яке було засноване в 2020 році на території Межівської селищної ради. Господарство є формою підприємницької діяльності громадян, метою яких є отримання прибутку.

ФГ «Вікторія 2020» здійснює підприємницьку діяльність на земельній ділянці розміром 6, 2576 га, що призначена для ведення фермерського господарства, а також на інших ділянках, що перебувають в користування господарства. ФГ «Вікторія 2020» провадить свою діяльність відповідно до статуту, Закону України «Про фермерське господарство», Земельного, Цивільного Кодексів України, Закону України «Про оренду землі» та іншого законодавства України.

Фермерське господарство «Вікторія 2020» є самостійним суб'єктом господарювання, що набуває прав юридичної особи з моменту державної реєстрації. Воно має власний баланс, фінансові ресурси, зокрема поточні, карткові, валютні, депозитні та кредитні рахунки, а також печатки та штампи. Господарство самостійно володіє, користується та розпоряджається своїм майном, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, обладнання та інші активи, як власні, так і отримані в користування на правах емфітевзису, суперфіцію або оренди.

ФГ «Вікторія 2020» має право укладати будь-які угоди та здійснювати будь-яку діяльність, не заборонену законом, для досягнення своїх господарських цілей. Діяльність господарства регулюється чинним законодавством України, Статутом та внутрішніми документами.

Фермерське господарство «Вікторія 2020» – це самостійна господарська одиниця, яка має всі права та несе всі обов'язки, передбачені чинним законодавством України. Воно є суб'єктом господарювання, що володіє правами юридичної особи, включаючи право на захист своєї ділової репутації, комерційної таємниці, а також персональних даних своїх працівників. Господарство має право

звертатися до суду для захисту своїх прав та інтересів, а також самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями всім своїм майном. Відповідальність засновника за зобов'язання господарства виключається, за винятком випадків, прямо передбачених статутом або законом.

Засновник фермерського господарства «Вікторія 2020» відповідає за всі борги, які виникли до державної реєстрації. У випадку незаконного втручання в діяльність господарства, завдані збитки підлягають відшкодуванню. Суд є єдиним уповноваженим органом для вирішення таких спорів. Фермерське господарство «Вікторія 2020» та держава несуть окрему відповідальність за свої борги, за винятком випадків, передбачених законом. Держава зобов'язана захищати права та інтереси фермерського господарства «Вікторія 2020». Фермерське господарство «Вікторія 2020» має право самостійно обирати напрямки своєї діяльності в межах чинного законодавства.

ФГ «Вікторія 2020» здійснює комплексний агропромисловий цикл, починаючи від вирощування високоякісної сільгосппродукції на власних землях і закінчуючи її доведенням до споживача через переробку, зберігання та дистрибуцію. З метою задоволення громадських потреб та одержання прибутків господарство здійснює наступні види діяльності:

- вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур;
- вирощування тютюну, прядивних культур, овочів і баштанних культур;
- вирощування багаторічних культур;
- відтворення рослин;
- змішане сільське господарство;
- оброблення насіння для відтворення;
- виробництва продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів і крохмальних продуктів;
- виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів;
- виробництво інших харчових продуктів;
- оптова торгівля за винагороду чи на основі контракту;

- оптова торгівля сільськогосподарською сировиною та живими кормами для тварин;
- оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;
- неспеціалізована оптова торгівля;
- вантажний автомобільний транспорт, надання послуг перевезення речей;
- складське господарство;
- допоміжна діяльність у сфері транспорту;
- оренда, прокат, лізинг
- та інші.

Господарство може здійснювати й інші види діяльності, які не заборонені діючим законодавством на підставі відповідних дозволів.

Засновником фермерського господарства «Вікторія 2020» є Гнілов В.М.

Складений капітал господарства становить – 1000,00 грн у грошовій формі, що становить – 100% розміру капіталу. Засновник має право збільшити складений капітал за власним рішенням на суму визначену шляхом внесення грошових коштів або майна та проведенням державної реєстрації змін розміру Складеного капіталу господарства.

Фермерське господарство «Вікторія 2020» може збільшити свій складений капітал лише після повного внесення всіх початкових вкладів. При цьому, збільшення капіталу не може бути використане для покриття минулих збитків. Зменшення розміру капіталу, яке може бути ініційоване засновником, вступає в силу лише після тримісячного періоду з моменту державної реєстрації цього рішення та його оприлюднення. У випадку, якщо засновник має борги, а його особистого майна недостатньо для їх погашення, кредитори можуть вимагати виділення його частки у складеному капіталі ФГ «Вікторія 2020».

Фермерське господарство володіє широким спектром активів, необхідних для ефективного ведення сільськогосподарської діяльності. До них належать землі, на яких вирощуються сільськогосподарські культури, різноманітні споруди для зберігання та переробки продукції, сучасна техніка та обладнання для обробки

землі, збору врожаю та транспортування продукції. Крім того, фермерські господарства можуть мати власну худобу, птицю та інші живі ресурси. Усі ці активи, разом із грошовими коштами та іншими цінностями, відображаються в балансі господарства і є його основним капіталом.

Майно Господарства утворюється за рахунок: грошових і матеріальних внесків членів господарства; доходів, отриманих від господарської діяльності; кредитів банків; безоплатних та благодійних внесків; інших доходів, які не заборонені відповідно до чинного законодавства України.

Відповідно до чинного законодавства, господарство має право на здійснення будівельної діяльності на своїх земельних ділянках. Це стосується як житлових будинків, так і господарських споруд. При цьому, якщо земельна ділянка перебуває в оренді, необхідно отримати згоду орендодавця. Для будь-якого виду будівництва необхідна відповідна дозвільна документація. Господарство також має право користуватися природними ресурсами, розташованими на його землях, такими як пісок, глина, вода тощо. Крім того, воно може здійснювати заходи щодо поліпшення екологічного стану земель, зокрема, займатися залісненням та створенням водойм.

Господарство виконує обов'язкові платежі по сплаті податків, обов'язкових зборів та інших платежів до державного бюджету та інших державних фондів в строки та в межах, встановлених податковим законодавством. Річний прибуток, що залишається після сплати податків та інших обов'язкових платежів до державного бюджету, оплати праці працівників господарства і інших обов'язкових нарахувань і виплат, може підлягати розподілу членами господарства в повному обсязі, в будь-якій його частині або не підлягати розподілу. Засновник господарства самостійно визначає порядок розподілу прибутку господарства. Прибуток, що розподіляється між членами господарства, може бути виплачений в одиницях валюти України або в натуральній формі.

Основними завданнями господарства є товарне вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур, допоміжна діяльність у рослинництві, надання послуг у сільському господарстві, виробництво

та інші види діяльності, спрямовані на задоволення інтересів членів господарства та інших осіб, які працюють за трудовим договором (контрактом).

Господарство самостійно визначає напрями сільськогосподарського виробництва, його структуру і обсяг, самостійно розпоряджається виробленою продукцією, доходами та здійснює будь-яку діяльність, що не суперечить законодавству України.

Законодавство гарантує працівникам господарств, які працюють за трудовим договором, мінімальну заробітну плату, встановлену державою, та щорічну відпустку тривалістю не менше, ніж передбачено законом. Члени господарства мають право займатися трудовою діяльністю у господарстві з метою внесення трудового вкладу з розвиток господарства, отримання заробітної плати та отримання частки майна.

При необхідності для виконання робіт у господарстві можуть залучатися за трудовим або іншим договором особи, які не є членами фермерського господарства, з дотриманням вимог законодавства.

ФГ «Вікторія 2020» здійснює оплату праці, заходи з забезпечення трудової і виробничої дисципліни, охорони праці, дотримання правил промислової санітарії, охорони праці, протипожежної безпеки згідно чинного законодавства. Господарство самостійно визначає загальну кількість працівників, їх професійний кваліфікаційний склад, визначає необхідність залучення тимчасових, сезонних працівників і сумісників.

Оплата праці здійснюється залежно від кількості та якості трудового внеску кожного члена господарства та працівника господарства і зумовлюється кінцевими результатами.

Господарство гарантує своїм членам та працівникам за трудовим договором (контрактом):

- належні умови праці, забезпечує регламентований робочий тиждень, дні тижневого відпочинку, щорічні відпустки, мінімальну заробітну плату, встановлену Законом України;

- соціальне забезпечення працівників та членів господарства проводиться відповідно до діючого законодавства та колективного Договору;
- додаткові соціальні пільги відповідно до умов колективного договору у вежах зароблених коштів.

Члени господарства та особи, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом), підлягають загальнообов'язковому соціальному страхуванню та пенсійному забезпеченню в порядку, встановленому законом.

Господарство самостійно визначає форми, системи і розміри оплати праці його членів та працівників, які працюють за трудовим договором та контрактом. Розмір доходу не обмежується. Оплата праці проводиться грошовими штами в національній валюті.

Видача трудових книжок членам господарства, громадянам, які працюють у ньому за трудовим договором та контрактом, їх ведення здійснюється відповідно до законодавства України про працю.

Управління ФГ «Вікторія 2020» здійснюється засновником.. Вищим органом управління господарства є засновник, який виконує свої функції прийняттям рішення. Виконавчим органом господарства є голова господарства.

Засновник:

- вносить зміни і доповнення до статуту, приймає нормативні документи господарства;
- назначає та звільняє голову господарства;
- заслуховує та ухвалює звіти голови господарства про його діяльність; визначає види і розміри фондів господарства, порядок їх формування та використання;
- приймає рішення, щодо розпорядженням майном господарства.
- затверджує: річний звіт і баланс господарства; порядок формування і розподілу доходу господарства; рішення голови господарства про прийняття нових членів та про припинення членства - штатний розпис господарства.

Засновник має право передати частину своїх повноважень голові господарства на підставі рішення.

Прибуток, що розподіляється між членами господарства, може бути визначений в одиницях валюти України або в натуральній формі.

Припинення діяльності господарства відбувається шляхом його реорганізації або ліквідації. Реорганізація (злиття, приєднання, поділ, перетворення) господарства проводиться за рішенням засновника господарства або в інших випадках, передбачених законодавством.

У разі злиття господарства з іншим суб'єктом господарювання усі майнові права та обов'язки кожного з них переходять до господарювання, що утворений внаслідок злиття суб'єкта.

У разі приєднання господарства до іншого суб'єкта господарювання, до цього суб'єкта господарювання переходять майнові права та обов'язки. У разі поділу господарства, усі майнові права та обов'язки переходять за розподільним Актом (балансом) у відповідних частках до кожного з цих суб'єктів господарювання, що утворені внаслідок цього поділу.

У разі виділення із господарства одного або кількох нових суб'єктів господарювання до кожного з них переходять за роздільним Актом (балансом) у відповідних частках майнові права та обов'язки реорганізованого господарства. У разі приєднання до господарства іншого суб'єкта господарювання, до господарства переходять майнові права та обов'язки приєданого суб'єкта господарювання. У разі перетворення господарства в інший суб'єкт господарювання, усі майнові права та обов'язки переходять до нового суб'єкта господарювання.

Господарство ліквідується:

- за рішенням засновників господарства або загальних зборів членів господарства або його голови;
- у разі визнання його банкрутом;
- у разі скасування його державної реєстрації у випадках, передбачених законом;

- у разі, якщо не залишається жодного члена господарства або спадкоємця, який бажає продовжити діяльність господарства у порядку встановленому законом;
- за рішенням суду про визнання судом недійсною державної реєстрації господарства при його створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках встановлених законом; реєструючого органу:
- при припиненні права на земельну ділянку, наданий для ведення фермерського господарства, відповідно до законодавства про охорону і використання земель, а також у разі, якщо у складі господарства не залишилося жодного члена господарства і спадкоємець (спадкоємці) відсутній або відмовляється від подальшого ведення господарства, і в інших випадках, передбачених законодавчими актами;
- порушення термінів порядку формування мінімального розміру складеного капіталу, передбаченого законодавством;
- в інших випадках передбачених чинним законодавством.

Ліквідація господарства здійснюється ліквідаційною комісією, засновником господарства, головою господарства, або арбітражним керуючим у випадках, передбачених законодавством.

Ефективність роботи будь-якого господарства залежить від безлічі факторів, але одним з найважливіших є його організаційна структура. Вона визначає розподіл повноважень, взаємодію підрозділів, а також канали комунікації. Правильно побудована структура дозволяє оптимізувати робочі процеси, підвищити продуктивність праці та досягти стратегічних цілей підприємства. Організаційна структура ФГ «Вікторія 2020» зображена на рис.2.1.

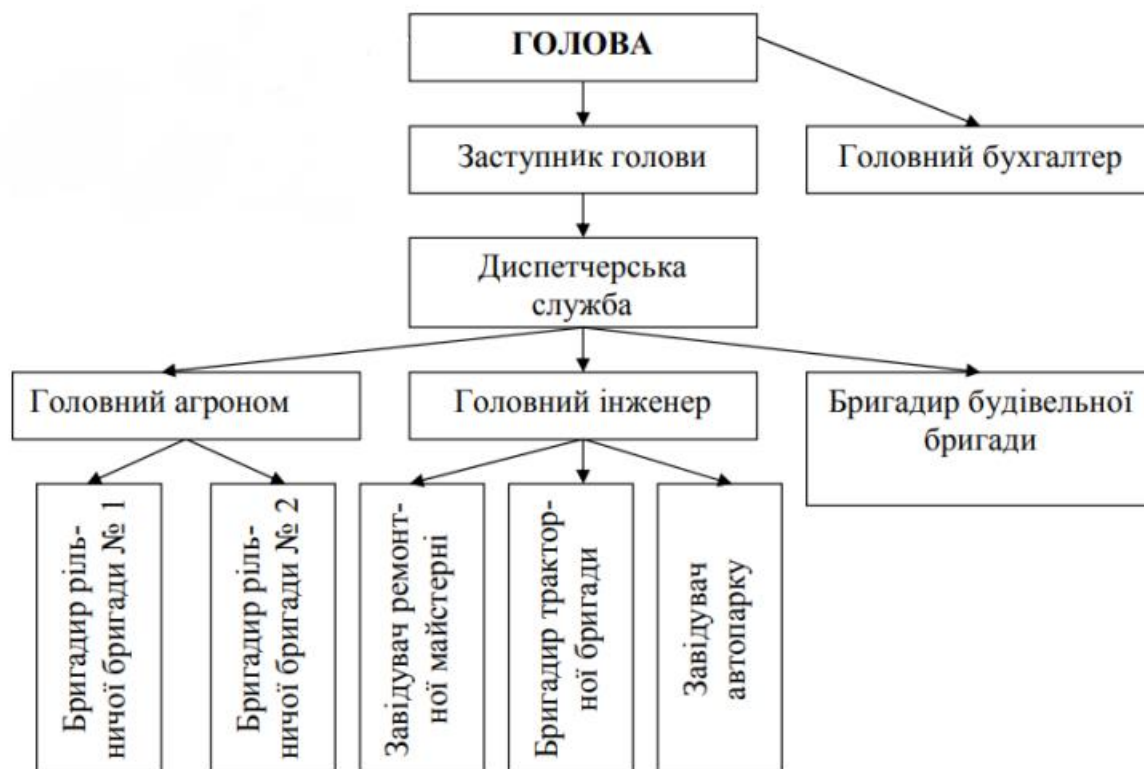

Рисунок 2.1 – Організаційна структура ФГ «Вікторія 2020»

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Представлена організаційна структура є типовим прикладом лінійно-функціональної структури. Цей тип структури характерний для багатьох підприємств, особливо середніх за розміром.

Переваги такої структури:

- чіткий розподіл відповідальності. Кожен працівник знає свої обов'язки та до кого звертатися з питань. Це сприяє ефективному виконанню завдань.
- спеціалізація. Функціональні підрозділи складаються зі спеціалістів у своїй галузі, що забезпечує високу якість виконання робіт.
- єдина система управління. Наявність єдиного центру прийняття рішень (голови) дозволяє координувати всі процеси в організації.
- стійкість. Структура є досить стабільною і не вимагає частішої перебудови.

Недоліки:

- бюрократизованість. Велика кількість рівнів управління може призводити до затягування процесів прийняття рішень.

- труднощі адаптації до змін. Структура може бути неефективною в умовах динамічного ринку, що вимагає швидкої реакції на зміни.
- конфлікти між підрозділами. Можливі розбіжності між лінійними і функціональними підрозділами через різні цілі та інтереси.
- обмежена гнучкість. Труднощі у швидкій перебудові структури при зміні умов діяльності.

Система управління фермерського господарства «Вікторія 2020» побудована таким чином, що інтереси підприємства консолідуються в руках його голови.

Обов'язки голови фермерського господарства охоплюють широкий спектр завдань, від стратегічного планування до щоденного управління. Голова є рушійною силою господарства, відповідаючи за ефективне використання ресурсів, досягнення високих показників врожайності, а також за добробут працівників. Він повинен володіти глибокими знаннями в агрономії, економіці, менеджменті та мати лідерські якості.

Голова фермерського господарства розробляє стратегію розвитку, визначає культури для вирощування, закуповує необхідну техніку та матеріали. Він також контролює фінансову діяльність господарства, складає бюджети, укладає договори з постачальниками та покупцями. Крім того, голова відповідає за організацію виробничих процесів, забезпечує своєчасне проведення всіх агротехнічних заходів, контролює якість продукції. Важливим аспектом роботи голови є управління персоналом, створення сприятливого робочого клімату та мотивація працівників.

2.2 Аналіз основних показників фінансової діяльності ФГ «Вікторія 2020»

Формування фінансового стану підприємства є результатом взаємодії множинних факторів, що відображають його виробничо-господарську діяльність. Тому об'єктивна оцінка фінансового стану потребує застосування системного підходу, який передбачає аналіз сукупності взаємопов'язаних показників, що детально характеризують фінансово-господарське становище суб'єкта господарювання.

Для комплексної оцінки фінансово-господарської діяльності фермерського господарства «Вікторія 2020» передбачається проведення глибокого аналізу, що охоплюватиме як статичні, так і динамічні аспекти його функціонування. Зокрема, буде здійснена всебічна оцінка структури та динаміки активів і пасивів, а також їхньої здатності задовольняти поточні зобов'язання. Крім того, в центрі уваги опиниться аналіз ефективності використання ресурсів, рентабельності окремих видів діяльності та підприємства в цілому, а також стійкості його фінансового стану до зовнішніх і внутрішніх впливів.

Для забезпечення ефективного управління фінансовими потоками підприємства необхідний глибокий аналіз структури та динаміки його активів і пасивів, що дозволить ідентифікувати резерви для підвищення фінансової стійкості. Динаміка активів представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Аналіз динаміки активів ФГ «Вікторія 2020»

Показник	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2022	
	тис.грн.	тис.грн.	тис.грн.	Абсолютне, тис.грн.	Відносне, %
I.Необоротні активи	0	0	0	0	0
II.Оборотні активи	1	59,1	227,3	168,2	384,60
Запаси	0	58,7	226,8	168,1	386,37
Поточна дебіторська заборгованість	0	0	0	0	0,00
Гроші та їх еквіваленти	1	0,4	0,5	0,1	125,00
Інші оборотні активи	0	0	0	0	0,00
Баланс	1	59,1	227,3	168,2	384,60

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Підприємство розпочало свою діяльність у 2020 році, тому 2021 р. не аналізується. Для порівняльного аналізу доцільно взяти період з 2022 по 2023 роки. Згідно з даними в таблиці можна зробити висновок, що спостерігається значне зростання загальних активів підприємства з 59,1 тис. грн. у 2022 році до 227,3 тис. грн. у 2023 році.

Абсолютне збільшення оборотних активів становить 168,2 тис. грн. Це свідчить про активне розширення діяльності підприємства. Найбільший внесок у зростання активів зробили запаси, які збільшилися на 168,1 тис. грн. Це пов'язано з нарощуванням виробництва, збільшенням обсягів продажів або іншими факторами.

Найбільше відносне зростання спостерігається саме по запасах – 386,37%. Це підтверджує висновок про значне збільшення їх обсягу. Відносне зростання грошей та їх еквівалентів становить 125%. Незважаючи на невелике абсолютне збільшення, відносне зростання є досить значним, що може свідчити про певне покращення ліквідності підприємства.

Динаміка змін активів ФГ «Вікторія 2020» можна спостерігати на рис.2.2.

Рисунок 2.2 – Динаміка змін активів ФГ «Вікторія 2020» за 3 роки.

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Динаміка пасивів фермерського господарства «Вікторія 2020» представлено в таблиці 2.2.

За результатами проведеного аналізу фінансової звітності за 2022 та 2023 роки спостерігається значне зростання більшості показників. Спостерігається значне збільшення власного капіталу, що свідчить про зростання фінансової стійкості підприємства. Це пов'язано з отриманням прибутку від діяльності. Зростання нерозподіленого прибутку є позитивним сигналом, оскільки свідчить про отримання підприємством прибутку та його накопичення. Отже, підприємство демонструє стійке зростання основних фінансових показників.

Таблиця 2.2 - Аналіз динаміки пасивів ФГ «Вікторія 2020»

Показник	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2022	
	тис.грн.	тис.грн.	тис.грн.	Абсолютне, тис.грн.	Відносне, %
I.Власний капітал	-6	48,6	190,7	142,1	392,39
Капітал	1	1	1	0	100,00
Нерозподілений прибуток	-7	47,6	189,7	142,1	398,53
Неоплачений капітал	0	0	0	0	0,00
II. Довгострокові зобов'язання	0	0	0	0	0,00
III. Поточні зобов'язання	7	10,5	36,6	26,1	348,57
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунки з бюджетом	0	10,5	0	-10,5	0,00
Інші поточні зобов'язання	7	0	36,6	36,6	0,00
Баланс	1	59,1	227,3	168,2	384,60

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Динаміка змін пасивів ФГ «Вікторія 2020» показана на рис.2.3.

Рисунок 2.3 – Динаміка змін пасивів ФГ «Вікторія 2020»

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Аналіз структури активів і пасивів – це практичний інструмент, який перетворює фінансову інформацію на дієві знання. Завдяки йому, підприємство може оптимізувати використання ресурсів, знизити фінансові ризики та підвищити свою конкурентоспроможність на ринку. Аналіз структури активів і пасивів представлено в таблиці 2.3 та 2.4 відповідно.

Таблиця 2.3 - Структура активів фермерського господарства «Вікторія 2020»

Показник	2021		2022		2023	
	тис. рн.	питома вага, %	тис.грн.	питома вага, %	тисгрн.	питома вага, %
I.Необоротні активи	0	0	0	0	0	0
II.Оборотні активи	1	100	59,1	100	227,3	100
Запаси	0	0	58,7	99,32	226,8	99,78
Поточна дебіторська заборгованість	0	0	0	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1	100	0,4	0,68	0,5	0,22
Інші оборотні активи	0	0	0	0	0	0
Баланс	1	100	59,1	100	227,3	100

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Спостерігається стійка тенденція до збільшення оборотних активів, що свідчить про активізацію діяльності підприємства. Запаси є найбільш значною складовою оборотних активів, що вказує на збільшення виробничих запасів, готової продукції або товарів для перепродажу та на специфіку підприємства.

Таблиця 2.4 - Структура пасивів ФГ «Вікторія 2020»

Показник	2021		2022		2023	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис .грн.	питома вага, %
I.Власний капітал	-6	-600	48,6	82,23	190,7	83,90
Капітал	1	100	1	1,69	1	0,44
Нерозподілений прибуток	-7	-700	47,6	80,54	189,7	83,46
Неоплачений капітал	0	0	0	0	0	0
II.Довгострокові зобов'язання	0	0	0	0	0	0
III.Поточні зобов'язання	7	700	10,5	17,77	36,6	16,10
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунки з бюджетом	0	0	10,5	17,77	0	0
Інші поточні зобов'язання	7	700	0		36,6	16,1
Баланс	1	100	59,1	100	227,3	100

Джерело: розроблено автором на основі [44]

За період з 2021 по 2023 роки спостерігається стрімке зростання як власного капіталу, так і загального балансу підприємства. Це свідчить про успішне ведення бізнесу та збільшення активів господарства. Оскільки 2021 рік був першим роком діяльності підприємства, деякі показники мають специфічні особливості. Від'ємний власний капітал на початок діяльності може бути пов'язаний з інвестуванням власниками коштів у статутний капітал та початковими витратами на створення

підприємства. Загалом, фінансова звітність підприємства свідчить про позитивну динаміку розвитку. Зростання власного капіталу та балансу, відсутність довгострокових зобов'язань – це позитивні фактори.

Для комплексної оцінки фінансової стійкості підприємства та його здатності своєчасно виконувати довгострокові зобов'язання необхідно провести детальний аналіз показників платоспроможності та ліквідності.

Платоспроможність підприємства – це його здатність забезпечувати безперервну фінансову стійкість, своєчасно виконуючи всі свої зобов'язання перед усіма зацікавленими сторонами: від працівників до держави. Це передбачає не лише наявність достатніх коштів, а й ефективне управління фінансовими потоками як всередині компанії, так і в її взаємодії з зовнішнім середовищем.

Слід зазначити, що ліквідність є важливим компонентом платоспроможності, наявність високоліквідних активів не завжди гарантує фінансову стійкість підприємства. Наприклад, якщо значна частина дебіторської заборгованості припадає на неплатоспроможних клієнтів, а запаси не відповідають поточному ринку, то навіть високі показники ліквідності можуть приховувати ризики неплатоспроможності. З іншого боку, достатність грошових коштів для покриття поточних зобов'язань сьогодні не забезпечує стабільну платоспроможність у майбутньому. Таким чином, ліквідність є необхідною, але не достатньою умовою для оцінки фінансового стану підприємства.

Ліквідність та платоспроможність підприємства – це два взаємопов'язані, але не ідентичні аспекти його фінансового здоров'я. Ліквідність відображає здатність компанії швидко перетворити активи на готівку, тобто це швидкість руху фінансових потоків. Платоспроможність же характеризує спроможність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання вчасно, що безпосередньо пов'язано з рухом грошових потоків.

Платоспроможність – це спроможність підприємства швидко перетворити свої активи на грошові кошти для погашення боргів. Наявність достатньої кількості ліквідних активів, таких як готівка та банківські депозити, є ключовим фактором фінансової стійкості. Однак, навіть за відсутності великих грошових резервів,

підприємство може бути платоспроможним, якщо його активи легко реалізуються. Аналіз платоспроможності представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 - Аналіз платоспроможності ФГ «Вікторія 2020»

№	Показник	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021 +/-
1	Коефіцієнт грошової платоспроможності	0,0001	0,002	0,005	0,0049
2	Коефіцієнт розрахункової платоспроможності	0,001	0,015	0,024	0,023
3	Коефіцієнт ліквідної платоспроможності	0,001	0,015	0,024	0,023

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Надана таблиця відображає динаміку трьох ключових коефіцієнтів платоспроможності підприємства за період з 2021 по 2023 роки. Ці коефіцієнти характеризують здатність підприємства своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Спостерігається стрімкий ріст усіх трьох коефіцієнтів платоспроможності протягом перших двох років діяльності підприємства. Це свідчить про значне покращення фінансового стану компанії та її здатності виконувати свої фінансові зобов'язання. У 2023 році темпи зростання коефіцієнтів сповільнилися, але їх рівень залишився на досить високому рівні. Це може свідчити про досягнення підприємством певної стабільності у своїй діяльності.

Низькі значення коефіцієнтів у 2021 році можуть бути пояснені кількома факторами. На початковому етапі діяльності підприємства часто спостерігається дефіцит оборотних коштів, що пов'язано з необхідністю інвестування в основні засоби, закупівлю товарно-матеріальних запасів тощо. Також діяльність підприємства має сезонний характер, то в деякі періоди року рівень ліквідності може бути нижчим. Динаміка показників платоспроможності зображено на рис. 2.4.

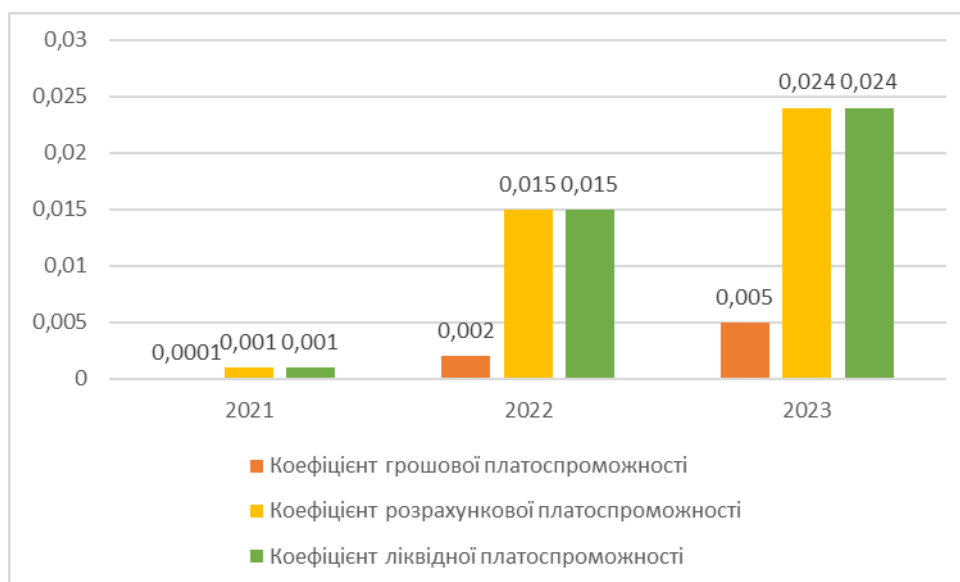

Рисунок 2.4 – Динаміка показників платоспроможності

Джерело: розроблено автором на основі [44]

На основі наданих даних можна зробити висновок про те, що підприємство успішно пододало початковий етап своєї діяльності і досягло значних успіхів у покращенні своєї фінансової стійкості. Однак, для забезпечення сталого розвитку необхідно продовжувати здійснювати ефективне управління фінансовими ресурсами та адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

2.3. Стратегічний облік і аналіз конкурентоспроможності ФГ «Вікторія 2020» в умовах сталого розвитку

Стратегічний облік на аграрному підприємстві – це не пасивний запис подій, а активний компас, що направляє бізнес до довгострокових горизонтів. Він надає аграріям інструментарій для точного розподілу ресурсів, вибудовування оптимальних виробничих ланцюжків і гнучкої адаптації до динамічного ринкового середовища.

Стратегічний облік дозволяє «Вікторії 2020» зазирнути у майбутнє сільськогосподарського виробництва. Завдяки йому, підприємство зможе не просто фіксувати поточні результати, а передбачати зміни на ринку, оптимізувати посівні площі, впроваджувати інноваційні технології та забезпечити стабільність доходів

навіть за умов мінливих кліматичних умов та коливань цін на сільськогосподарську продукцію.

Ведення стратегічного обліку на фермерському господарстві «Вікторія 2020» – це спільна відповідальність головного бухгалтера та голови господарства.

Головний бухгалтер забезпечує технічну сторону обліку, збирає та обробляє фінансову інформацію. Голова господарства, як стратегічний лідер, визначає цілі та напрямки розвитку господарства, а також використовує інформацію, отриману в результаті стратегічного обліку, для прийняття управлінських рішень.

Стратегічний баланс підприємства можна розглядати як динамічну рівновагу між внутрішніми ресурсами та зовнішніми умовами функціонування. Ця рівновага формується під впливом множинних факторів, як об'єктивних (зовнішні загрози та можливості), так і суб'єктивних (внутрішні сильні та слабкі сторони). Особливо вразливим підприємство стає тоді, коли зовнішні негативні тенденції збігаються з його внутрішніми недоліками. Навпаки, зовнішні позитивні зміни можуть стати каталізатором для розвитку підприємства, якщо воно має відповідні внутрішні ресурси для їх використання.

Проактивне управління ризиками передбачає не лише виявлення потенційних загроз, але й пошук нових можливостей для розвитку бізнесу. Сільськогосподарське підприємство «Вікторія 2020» використовує стратегічний підхід до управління, що дозволяє йому адаптуватися до змін зовнішнього середовища та ефективно використовувати наявні ресурси. Одним із інструментів, що застосовується підприємством для оцінки зовнішніх і внутрішніх факторів, є PEST- або SWOT-аналіз [30].

Для аналізу сильних і слабких сторін застосовується SWOT-аналіз. SWOT-аналіз – це компас для бізнесу, який допомагає визначити найкращий шлях до успіху. Він дозволяє компаніям чітко бачити свої внутрішні ресурси та обмеження, а також виявляти зовнішні можливості та загрози, які можуть вплинути на їхнє майбутнє.

Завдяки цьому інструменту, компанії можуть розробити більш ефективну стратегію, яка допоможе їм досягти своїх цілей.

Таблиця 2.6 - SWOT-аналіз фермерського господарства «Вікторія 2020»

Сильні сторони	Можливості
Молоде підприємство Фокус на рослинництві Відсутність тваринництва Власні земельні ресурси Глибоке знання регіону	Державні програми підтримки Розширення асортименту Вихід на нові ринки Співпраця з іншими підприємствами Впровадження інновацій
Слабкі сторони	Загрози
Обмежений досвід Залежність від ринку Відсутність диверсифікації Обмежені фінансові ресурси Нерозвинена інфраструктура	Кліматичні зміни Конкуренція Політична нестабільність Хвороби рослин та шкідники Зміни в законодавстві

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Молода компанія в агросекторі демонструє значний потенціал для зростання завдяки своєму чіткому фокусу на рослинництві. Спеціалізуючись на зернових та бобових культурах, підприємство має можливість глибоко вивчити ринок і оптимізувати виробничі процеси. Відсутність тваринництва в структурі бізнесу спрощує логістику та знижує операційні витрати, що дозволяє компанії зосередитися на підвищенні врожайності та якості продукції. Наявність власних земельних ресурсів забезпечує стабільність виробництва та знижує залежність від зовнішніх факторів. Крім того, глибоке знання місцевих кліматичних умов та вимог ринку, яким володіє команда засновників, є додатковою конкурентною перевагою.

Незважаючи на свіжий подих та ентузіазм, молодість підприємства має свої виклики. Обмежений досвід команди може стати перешкодою при вирішенні нестандартних ситуацій, що виникають у сільському господарстві. Крім того, залежність від мінливих цін на аграрному ринку та відсутність диверсифікації доходів створюють значні фінансові ризики. Обмежені інвестиційні можливості ускладнюють впровадження сучасних технологій та розширення виробництва. Відсутність власної інфраструктури, такої як елеватори чи транспорт, призводить до додаткових витрат і ускладнює логістику.

Сільське господарство пропонує багато перспектив для розвитку. Державні програми можуть стати потужним інструментом для фермерів, надаючи фінансову підтримку та сприяючи зростанню. Це чудова нагода отримати дотації та кредити на

пільгових умовах, що дозволить модернізувати виробництво та розширити господарство.

Варто звернути увагу на диверсифікацію виробництва. Вирощування високомаржинальних культур, таких як овочі, ягоди або лікарські рослини, може суттєво збільшити прибуток. Ці продукти користуються стабільним попитом і часто мають вищу вартість на ринку.

Світовий ринок пропонує безмежні можливості для експорту сільськогосподарської продукції. Вихід на нові ринки дозволить розширити збут і підвищити конкурентоспроможність українських товарів.

Співпраця з іншими фермерськими господарствами – це шлях до успіху. Об'єднання зусиль дозволить ефективніше використовувати ресурси, вирішувати спільні проблеми та підвищити якість продукції.

Сучасні технології відкривають нові горизонти в сільському господарстві. Впровадження точного землеробства, систем автоматичного поливу та управління шкідниками дозволить оптимізувати виробничі процеси, зменшити витрати і підвищити врожайність.

Популярність SWOT-аналізу пояснюється його здатністю забезпечити структурований підхід до аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на діяльність організації. В умовах постійних змін зовнішнього середовища та зростання обсягів інформації, цей метод є ефективним інструментом для виявлення нових можливостей та мінімізації ризиків.

Сільськогосподарське виробництво сьогодні перебуває під впливом численних загроз. Зміна кліматичних умов, таких як посухи, повені та екстремальні температури, безпосередньо впливають на врожайність та якість сільськогосподарської продукції. Сильна конкуренція на світовому ринку сільськогосподарських товарів призводить до зниження цін та ускладнює збут продукції.

Політична нестабільність та економічні кризи створюють невизначеність та можуть призвести до змін у державній політиці, що негативно впливає на діяльність аграрних підприємств. Поширення хвороб рослин та шкідників, а також поява нових

патогенів, становлять серйозну загрозу для сільськогосподарського виробництва, оскільки можуть призвести до значних втрат врожаю. Зміни в законодавстві, зокрема податковому та земельному, можуть збільшити витрати виробництва та ускладнити ведення бізнесу.

Оцінка конкурентоспроможності сучасного підприємства не обмежується вивченням лише внутрішніх ресурсів та процесів. Щоб успішно діяти на ринку, необхідно також ретельно аналізувати зовнішнє середовище, яке постійно змінюється та впливає на діяльність будь-якої організації.

Зовнішнє середовище – це сукупність факторів, які знаходяться поза межами підприємства, але безпосередньо впливають на його діяльність. До них належать політичні, економічні, соціальні та технологічні чинники. Саме розуміння цих чинників дозволяє підприємству ідентифікувати потенційні загрози та можливості, адаптуватися до змін та розробляти ефективні стратегії розвитку. Одним з найбільш поширених методів аналізу зовнішнього середовища є PEST-аналіз. Цей метод дозволяє систематизувати інформацію про зовнішні фактори та оцінити їх вплив на діяльність підприємства. PEST-аналіз ФГ «Вікторія 2020» представлений в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 - PEST-аналіз ФГ «Вікторія 2020»

Політичні фактори	Економічні фактори
Земельна політика Аграрна політика держави Торговельна політика Екологічне законодавство	Макроекономічна ситуація Ціни на сільськогосподарську продукцію Банківські ставки Рівень доходів населення
Соціальні фактори	Технологічні фактори
Демографічні зміни Зміна споживчих уподобань Рівень освіти та свідомість споживачів Культурні особливості	Нові технології в сільському господарстві Інформаційні технології Логістика та транспорт

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Політична сфера суттєво впливає на економічну діяльність фермерських господарств, формуючи умови їх функціонування. Зокрема, земельна політика, аграрна політика держави, торговельна політика та екологічне законодавство визначають витрати виробництва, доходи, а також напрями розвитку сільського господарства.

Земельна політика безпосередньо впливає на доступність землі, вартість її оренди та використання. Зміни в законодавстві щодо землекористування, введення нових податків на землю можуть суттєво змінити економічні умови ведення господарства.

Аграрна політика держави відіграє ключову роль у формуванні стимулів для розвитку сільського господарства. Дотації, субсидії, програми підтримки виробників, регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, встановлення стандартів якості — всі ці заходи впливають на конкурентоспроможність фермерських господарств та їхню прибутковість.

Торговельна політика визначає умови доступу сільськогосподарської продукції на зовнішні ринки. Митні тарифи, квоти, торговельні угоди з іншими країнами впливають на обсяги експорту та імпорту, а також на ціни на сільськогосподарську продукцію на внутрішньому ринку.

Екологічне законодавство встановлює вимоги до використання природних ресурсів, застосування пестицидів та добрив, а також до охорони довкілля. Дотримання цих вимог потребує додаткових витрат з боку фермерських господарств, але водночас сприяє збереженню природних ресурсів та підвищенню якості продукції.

Таким чином, політичні фактори створюють як можливості, так і обмеження для розвитку фермерських господарств. Відповідно, фермерам необхідно постійно відстежувати зміни в законодавстві та адаптувати свою діяльність до нових умов.

Сільськогосподарське виробництво, як невід'ємна складова економіки будь-якої країни, знаходиться під впливом широкого спектра економічних факторів. Макроекономічна ситуація, характеризується такими показниками як валовий внутрішній продукт (ВВП), рівень інфляції, динаміка валютних курсів та рівень безробіття, суттєво впливає на купівельну спроможність населення, а отже, і на попит на сільськогосподарську продукцію. Зростання ВВП зазвичай супроводжується підвищенням доходів населення, що стимулює попит на якісніші та дорожчі продукти харчування. Проте, високий рівень інфляції може призвести до зниження реальних доходів населення та скорочення споживання.

Цінова кон'юнктура на сільськогосподарські продукти, що формується під впливом попиту та пропозиції, є одним з ключових факторів, які визначають прибутковість сільськогосподарських підприємств. Ціни на основні сільськогосподарські культури, такі як зернові, олійні культури та технічні культури, залежать від багатьох чинників, включаючи погодні умови, рівень виробництва в інших країнах, тарифні бар'єри і субсидії. Зростання цін на добрива, паливо та енергоносії суттєво впливає на собівартість сільськогосподарської продукції та може призвести до зниження прибутковості виробництва [31].

Банківська система відіграє важливу роль у фінансуванні сільськогосподарського виробництва. Рівень банківських ставок безпосередньо впливає на вартість кредитів, що беруть сільськогосподарські підприємства для інвестування в нові технології, оновлення машинно-тракторного парку та розширення виробництва. Високі процентні ставки ускладнюють доступ до фінансування і можуть стримувати розвиток сільського господарства.

Рівень доходів населення, як вже зазначалося, має суттєвий вплив на попит на сільськогосподарську продукцію. Зростання доходів населення зазвичай супроводжується зміною структури споживання, що проявляється у збільшенні попиту на більш якісні та дорожчі продукти харчування, а також на готові страви та напівфабрикати.

Таким чином, економічні фактори мають багатогранний вплив на сільськогосподарське виробництво. Для забезпечення сталого розвитку сільського господарства необхідно враховувати взаємозв'язки між різними економічними показниками та розробляти відповідні заходи державної підтримки.

Демографічні трансформації, такі як зміни чисельності населення, вікова структура та міграційні процеси, суттєво впливають на попит на харчові продукти. Зміна вікової структури населення, наприклад, спричиняє зміщення попиту з продуктів для дітей та молоді на продукти для людей похилого віку. Міграційні процеси призводять до змішування культур та появи нових харчових звичок.

Соціокультурні фактори, такі як зміна споживчих уподобань, рівень освіти та свідомість споживачів, також відіграють важливу роль у формуванні харчової

поведінки. Сучасні споживачі все більше уваги приділяють здоровому харчуванню, органічним продуктам та сезонним овочам і фруктам. Зростає інтерес до походження продуктів та екологічно чистих технологій виробництва. Рівень освіти також впливає на вибір харчових продуктів, оскільки більш освічені споживачі, як правило, більш обізнані про корисні властивості різних продуктів та їхній вплив на здоров'я.

Культурні особливості, такі як традиції харчування, святкування та релігійні обмеження, також відіграють значну роль у формуванні харчової поведінки. Кулінарні традиції передаються з покоління в покоління і визначають національні особливості харчування. Релігійні обмеження можуть впливати на вибір продуктів та способи їх приготування.

Отже, демографічні, соціокультурні та поведінкові фактори взаємодіють між собою і впливають на споживання харчових продуктів, формуючи складну і динамічну систему харчових уподобань. Розуміння цих факторів є необхідним для розробки ефективних стратегій маркетингу та виробництва харчових продуктів.

Сучасне сільське господарство все більше інтегрує технологічні інновації, перетворюючись на високотехнологічну галузь. Впровадження систем точного землеробства, що передбачають використання дронів, роботів та систем автоматичного поливу, дозволяє оптимізувати використання ресурсів та підвищити врожайність. Паралельно розвиваються біотехнології, зокрема, генетична модифікація організмів, що відкриває нові перспективи для створення сортів рослин з підвищеною стійкістю до хвороб та шкідників. У сфері управління аграрними підприємствами все ширше застосовуються інформаційні технології, які забезпечують ефективне планування виробництва, облік та контроль якості продукції [32].

Розвиток електронної комерції та інтернет-маркетингу сприяє розширенню збутових ринків та підвищенню конкурентоспроможності аграрної продукції. Для забезпечення безперебійної логістики та збереження якості продукції важливу роль відіграє розвиток транспортної інфраструктури, зокрема, будівництво холодильних складів та використання спеціалізованих транспортних засобів.

Для комплексної оцінки конкурентоспроможності підприємства важливим інструментом є аналіз фінансових показників. Одним з ключових серед них є коефіцієнт фінансової автономії.

Коефіцієнт фінансової автономії демонструє, наскільки компанія залежить від зовнішніх джерел фінансування. Чим вище цей коефіцієнт, тим менше підприємство потребує кредитів та інших позикових коштів для забезпечення своєї діяльності. Нормативне значення для сільських підприємств господарств становить вище 0,5 [33].

Коефіцієнт платоспроможності – це показник фінансової стійкості компанії, який показує, наскільки вона залежить від позикових коштів. Чим вищий цей коефіцієнт, тим менше компанія потребує кредитів і тим стабільніша її фінансова ситуація.

Коефіцієнт платоспроможності розраховується на основі даних бухгалтерського балансу і показує співвідношення власного капіталу компанії до загальної суми її боргів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності – це фінансовий індикатор, який показує, яка частина короткострокових боргів компанії може бути погашена миттєво за рахунок наявних готівкових коштів та їх еквівалентів. Іншими словами, цей коефіцієнт вимірює здатність підприємства негайно розрахуватися зі своїми кредиторами без необхідності продавати інші активи. Нормальні значення цього показника зазвичай коливаються в межах від 0,1 до 0,2. Відхилення від цих значень може сигналізувати про потенційні проблеми з ліквідністю компанії [34].

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів – це комплексний показник, який залежить від ефективності управління запасами, дебіторською заборгованістю та іншими активами. Він відображає, наскільки швидко компанія перетворює запаси в готову продукцію, а дебіторську заборгованість – у грошові кошти. Збільшення оборотності свідчить про вміння компанії оптимізувати свої процеси та мінімізувати витрати на утримання активів [35].

Результати розрахунків представлено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 - Оцінка конкурентоспроможності ФГ «Вікторія 2020»

Показник	2021	2022	2023
Коефіцієнт фінансової автономії	-6,000	0,82234	0,83898
Коефіцієнт платоспроможності	-0,857	4,62857	4,05745
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,143	0,0381	0,0137
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	-7,000	5,93344	3,48115

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Аналізуючи динаміку фінансових показників підприємства за 2021-2023 роки, можна зробити висновок про значні зміни у фінансовому стані компанії, особливо з урахуванням того, що 2021 рік був роком становлення бізнесу. У 2021 році коефіцієнт фінансової автономії мав негативне значення, що свідчить про високу залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Це є типовим для перших років діяльності, коли підприємства часто потребують значних інвестицій для розширення виробництва та обігових коштів. Проте, у 2022 та 2023 роках спостерігається суттєве покращення цього показника, що свідчить про зростання фінансової стійкості підприємства та зменшення його залежності від зовнішніх кредиторів.

Значення коефіцієнта платоспроможності у 2021 році було негативним, що свідчить про нездатність підприємства погашати свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Проте, у наступні роки спостерігається значне зростання цього показника, що свідчить про покращення ліквідності підприємства та його здатності своєчасно розраховуватися з кредиторами.

У 2021 році коефіцієнт абсолютної ліквідності був низьким, але перебував у межах нормального діапазону. Однак, у наступні роки спостерігається його зниження, що може свідчити про певний дефіцит готівкових коштів та легкореалізованих активів.

У 2021 році коефіцієнт оборотності оборотних коштів мав негативне значення, що може бути пов'язано з особливостями першого року діяльності, коли підприємство могло накопичувати запаси для майбутньої діяльності. У наступні роки спостерігається значне зростання цього показника, що свідчить про більш ефективне використання оборотних активів. Проте, у 2023 році спостерігається

деяке зниження цього показника, що може бути пов'язано зі зміною кон'юнктури ринку або іншими факторами.

Однак, для досягнення стабільного фінансового стану необхідно продовжувати роботу над зміцненням капіталу, оптимізацією структури активів та підвищенням ефективності використання оборотних коштів. Особливу увагу слід приділити підвищенню коефіцієнта фінансової автономії та забезпеченню достатньої ліквідності.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Проведений аналіз фінансової діяльності фермерського господарства «Вікторія 2020» за період з 2022 по 2023 роки дозволив виявити ряд позитивних тенденцій та окреслити перспективи подальшого розвитку.

Незважаючи на відносно короткий період діяльності, підприємство демонструє стрімке зростання фінансових показників. Значне збільшення активів, зокрема оборотних, свідчить про активне розширення виробництва та нарощування обсягів продажів. Покращення показників платоспроможності вказує на підвищення фінансової стійкості підприємства та його здатності виконувати свої зобов'язання перед кредиторами.

Спеціалізація на вирощуванні зернових та бобових культур, наявність власних земельних ресурсів та глибоке знання місцевого ринку забезпечують підприємству конкурентні переваги. Відсутність тваринництва спрощує виробничі процеси та знижує операційні витрати.

За результатами проведеного аналізу фінансової звітності за 2022 та 2023 роки спостерігається значне зростання більшості показників. Спостерігається значне збільшення власного капіталу, що свідчить про зростання фінансової стійкості підприємства. Це пов'язано з отриманням прибутку від діяльності. Зростання нерозподіленого прибутку є позитивним сигналом, оскільки свідчить про отримання підприємством прибутку та його накопичення. Отже, підприємство демонструє стійке зростання основних фінансових показників.

У 2021 році коефіцієнт фінансової автономії мав негативне значення, що свідчить про високу залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Це є типовим для перших років діяльності, коли підприємства часто потребують значних інвестицій для розширення виробництва та обігових коштів. Проте, у 2022 та 2023 роках спостерігається суттєве покращення цього показника, що свідчить про зростання фінансової стійкості підприємства та зменшення його залежності від зовнішніх кредиторів.

На основі наданих даних можна зробити висновок про те, що підприємство успішно пододало початковий етап своєї діяльності і досягло значних успіхів у покращенні своєї фінансової стійкості. Однак, для забезпечення сталого розвитку необхідно продовжувати здійснювати ефективне управління фінансовими ресурсами та адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФГ «ВІКТОРІЯ 2020» ТА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ ЩОДО ЇЇ ЗРОСТАННЯ

3.1 Розробка стратегії розвитку фермерського господарства «Вікторія 2020»

Сільське господарство є стратегічним ресурсом України, що визначає її місце на світовій арені. Будучи рушійною силою розвитку села, воно забезпечує продовольчу самодостатність, сприяє збереженню природних ресурсів та є потужним драйвером економічного зростання. Розвиток сільського господарства – це інвестиція в майбутнє нашої країни.

Для досягнення стрімкого зростання конкурентоспроможності на сучасному ринку необхідна розробка та впровадження комплексної організаційно-економічної моделі стратегічного управління. Ця модель повинна базуватися на чітко визначеному механізмі реалізації конкурентних переваг підприємства.

Ключовою метою підвищення конкурентоспроможності є оптимізація фінансових результатів шляхом максимального збільшення прибутковості та мінімізації витрат. Цього можна досягти завдяки раціональному розподілу повноважень та відповідальності між структурними підрозділами підприємства [35].

Ефективність фінансової діяльності може бути підвищена за рахунок налагодження тісних партнерських відносин із посередниками, реалізації стратегії зниження витрат виробництва, інвестування в соціальний та організаційно-технічний розвиток, впровадження інноваційних технологій та розробки високорентабельних заходів.

Конкурентоспроможність підприємств сільськогосподарської галузі формується під впливом комплексних чинників, як ендогенних, так і екзогенних. До екзогенних належать макроекономічні фактори, зокрема динаміка цін на ресурси, нестабільність регуляторного середовища та зміни платоспроможності споживачів. Ендогенні ж чинники пов'язані з внутрішніми процесами підприємства і включають

оптимізацію використання ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових), удосконалення організації виробництва та інноваційну діяльність [36].

Одним з ключових напрямів підвищення ефективності сільськогосподарських компаній є мобілізація внутрішніх резервів. Під внутрішніми резервами розуміють нереалізований потенціал підприємства, пов'язаний з більш ефективним використанням наявних ресурсів та оптимізацією виробничих процесів за умов існуючого технологічного устрою. Ідентифікація та реалізація внутрішніх резервів дозволяє знизити витрати, підвищити продуктивність і, як наслідок, зміцнити конкурентні позиції підприємства на ринку [37].

Проведений аналіз господарства «Вікторія 2020» виявив потенціал для підвищення конкурентоспроможності. Зокрема, рекомендовано зосередитися на комплексі заходів, деталізованих у рис. 3.1.

Рисунок 3.1 - Заходи щодо підвищення конкурентоспроможності для ФГ «Вікторія 2020»

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Ці заходи слід розглядати як стратегічні пріоритети, спрямовані на одночасне покращення як кількісних показників ефективності (використання ресурсів,

рентабельність, фінансовий стан), так і основних індикаторів конкурентоспроможності.

З огляду на специфіку аграрного ринку та існуючих конкурентних умов, для господарства «Вікторія 2020» найбільш доцільною є стратегія лідерства за рахунок низьких витрат. Враховуючи сучасні тенденції ціноутворення в сільському господарстві, така стратегія має високу потенційну ефективність.

Ефективність стратегічного управління підприємством значною мірою залежить не лише від якості розробленої стратегії, а й від успішності її імплементації. Ключовим фактором у цьому процесі є рівень обізнаності персоналу з принципами стратегічного управління конкурентоспроможністю. Зрозумілість та доступність стратегічних цілей для кожного структурного підрозділу організації є необхідною умовою для їхньої ефективної реалізації. Саме тому, стратегічні документи повинні бути сформульовані таким чином, аби забезпечити чітке розуміння їхніх положень усіма співробітниками компанії.

Для посилення конкурентних позицій фермерського господарства «Вікторія 2020» на внутрішньому ринку необхідний комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва та якості продукції. Зокрема, пріоритетними є: інтенсифікація виробництва за рахунок переходу на сучасні технології, що дозволить збільшити обсяги виробництва та оптимізувати його структуру; зниження витрат виробництва шляхом впровадження ресурсозберігаючих технологій, скорочення тривалості інвестиційного циклу та оптимізації використання виробничих ресурсів; забезпечення попиту споживачів шляхом виробництва високоякісної, екологічно чистої продукції, що відповідає сучасним вимогам та споживчим трендам.

Аграрний сектор України має колосальний потенціал для розвитку. Його можливості лежать не лише в традиційному збільшенні обсягів виробництва, а й у диверсифікації продукції та виході на нові, більш прибуткові ринки.[37]

Сучасні технології, такі як впровадження високопродуктивних сортів рослин і порід тварин, дозволяють значно підвищити ефективність сільськогосподарського

виробництва. Крім того, перспективні агротехнології відкривають нові можливості для оптимізації виробничих процесів та зниження собівартості продукції.

Особливу увагу слід приділити вирощуванню нішових культур. Попит на здорову, екологічно чисту продукцію, багату на вітаміни та мінерали, постійно зростає як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Такі культури, як батат, спаржа, різноманітні ягоди та екзотичні овочі, можуть стати справжнім проривом для українських аграріїв.

Географічне розташування України та її кліматичні умови створюють сприятливі умови для вирощування широкого спектру сільськогосподарських культур. Висока якість української продукції, її натуральність та безпека дозволяють їй успішно конкурувати на міжнародних ринках [38].

Реалізація цього потенціалу потребує комплексного підходу, який включає в себе не лише вдосконалення технологій виробництва, а й розвиток інфраструктури, маркетингу та логістики. Важливо також забезпечити доступ аграріїв до фінансових ресурсів та створити сприятливі умови для інвестування в сільське господарство.

Одним із ключових аспектів, які регулюються законом, є оцінка придатності земель для органічного виробництва. Це важливий крок, адже від якості землі залежить кінцевий результат – органічна продукція, що відповідає найвищим стандартам. Крім того, закон детально описує процедури сертифікації органічної продукції, які є обов'язковими для всіх виробників, що бажають вийти на ринок. Сертифікація – це своєрідний «паспорт якості», який підтверджує, що продукція вирощена відповідно до всіх вимог органічного виробництва [39].

Варто зазначити, що органічне виробництво – це не просто відмова від хімічних добрив та пестицидів. Це комплексна система господарювання, яка передбачає збереження родючості ґрунтів, збереження біорізноманіття та забезпечення високої якості продукції. Саме тому закон встановлює вимоги не лише до виробництва, а й до зберігання, транспортування та реалізації органічної продукції.

Органічне виробництво в Україні має значний потенціал для розвитку. Проте, є ще багато питань, які потребують вирішення. Зокрема, це стосується розширення

площ органічних угідь, підвищення обізнаності споживачів про переваги органічної продукції та створення ефективної системи контролю за дотриманням вимог органічного виробництва [40].

Одним із ключових аспектів розвитку сільського господарства є нарощування експорту. Експортний потенціал аграрного сектору – це його здатність виробляти високоякісну продукцію, яка користується попитом на світових ринках. Україна має значний експортний потенціал завдяки низці факторів. Наша країна володіє найбільшою в Європі площею родючих земель, зокрема, знаменитого чорнозему. Цей природний ресурс, у поєднанні з кваліфікованою робочою силою та сприятливим кліматом, створює сприятливі умови для розвитку сільського господарства [40].

Важливим фактором є також диверсифікація експорту. Українські аграрії виробляють широкий спектр сільськогосподарської продукції, що дозволяє їм адаптуватися до змін на світових ринках та задовольняти різноманітні потреби споживачів. Крім того, Україна має значний природно-ресурсний потенціал, який можна ефективно використовувати для розвитку органічного виробництва.

Однак, для повної реалізації експортного потенціалу необхідно вирішити низку проблем, зокрема, пов'язаних із логістикою, якістю продукції та доступом до нових ринків. Інвестування в розвиток інфраструктури, підвищення якості виробництва та просування української продукції на світовому ринку є важливими завданнями для держави та бізнесу.

Таким чином, органічне землеробство та розвиток експорту є взаємопов'язаними процесами, які можуть забезпечити сталий розвиток сільського господарства України та підвищити її конкурентоспроможність на світовому ринку. Реалізація цього потенціалу вимагає спільних зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства.

Європейська інтеграція відкрила для України нові можливості для розвитку сільського господарства. Зокрема, введення додаткових квот на експорт зернових та меду за нульовими митними ставками стало потужним стимулом для українських аграріїв. Однак, щоб стати справді конкурентоспроможними на європейському

ринку, українські аграрії повинні перейти від екстенсивного до інтенсивного типу виробництва, впроваджуючи сучасні технології та інноваційні рішення [41].

Стратегія розвитку українського сільського господарства повинна бути спрямована на створення ефективних агропромислових об'єднань, які б об'єднували виробників, переробників та експортерів. Такий підхід дозволить оптимізувати логістичні ланцюги, підвищити якість продукції та забезпечити її просування на міжнародних ринках.

Важливим аспектом розвитку сільського господарства є також соціальна складова. Сільські території потребують інвестицій у розвиток інфраструктури, соціальних послуг та створення нових робочих місць. Це дозволить зупинити міграцію населення з села в місто та забезпечити сталий розвиток сільських громад.

Державна підтримка сільського господарства в Україні – це комплекс заходів, що щорічно визначається законом про Державний бюджет та іншими нормативними актами. Ця підтримка є життєво необхідною для сталого розвитку аграрного сектору, забезпечення продовольчої безпеки країни та підвищення конкурентоспроможності українських аграрних товарів на світовому ринку.

Аналіз сучасного стану державної підтримки аграрних виробників дозволяє виявити як сильні сторони, так і недоліки існуючої системи. Глибоке розуміння цих аспектів є ключовим для розробки ефективних стратегій, спрямованих на удосконалення механізмів підтримки та адаптацію аграрної політики до нових викликів.

Одним з головних завдань державної підтримки є створення сприятливих умов для інвестування в аграрний сектор, стимулювання інновацій та впровадження нових технологій. Крім того, важливим напрямком є підтримка малих і середніх аграрних підприємств, які є рушійною силою розвитку сільських територій [42].

Для досягнення поставлених цілей необхідно постійно моніторити та оцінювати ефективність державної підтримки, а також вносити відповідні корективи до чинного законодавства. Лише за умови системного підходу та тісної співпраці держави, бізнесу та громадськості можна забезпечити сталий розвиток аграрного сектору та підвищити добробут українських громадян.

Державна підтримка малих та середніх фермерських господарств набуває все більшої ваги в контексті сучасних економічних реалій. Ключовим аспектом такої підтримки є створення прозорої системи розподілу бюджетних коштів, спрямованих на розвиток сільського господарства. Важливим кроком у цьому напрямку є ухвалення законодавства, яке дозволить фермерам оформити у власність земельні ділянки, що перебувають у їхньому постійному користуванні. Такий крок не лише стимулюватиме інвестиції в сільське господарство, але й підвищить рівень соціальної захищеності фермерів [41].

Окремої уваги заслуговує питання податкового навантаження на фермерські господарства. Сьогодні як малі, так і великі аграрні підприємства сплачують податки за єдиною ставкою, що не враховує специфіки їх діяльності та різного рівня доходів. Тому доцільно розглянути можливість виведення фермерських господарств в окрему податкову групу. Це дозволить запровадити більш справедливую систему оподаткування, яка стимулюватиме розвиток малого та середнього аграрного бізнесу.

Ефективна державна підтримка фермерських господарств є одним із ключових факторів забезпечення продовольчої безпеки країни та збалансованого розвитку сільських територій. Інвестуючи в сільське господарство, держава не лише підтримує аграрний сектор, але й сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя в сільській місцевості.

Реалізація зазначених заходів потребує комплексного підходу та узгоджених дій різних гілок влади. Важливо забезпечити чітку координацію зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також залучати до цього процесу представників аграрного бізнесу та громадських організацій.

Аналізуючи сучасний стан українського аграрного сектору, можна виявити комплекс зовнішніх чинників, що суттєво впливають на його функціонування та створюють значні ризики. Серед них особливу увагу привертають фінансові нестабільності, пов'язані з інфляцією та девальвацією національної валюти, висока конкуренція на ринку однорідної сільськогосподарської продукції, а також зниження інвестиційної привабливості галузі [43].

Вагомими перешкодами для розвитку сільського господарства є висока вартість кредитних ресурсів, незавершеність земельної реформи, невідповідність вітчизняної продукції міжнародним стандартам якості та деградація сільських територій внаслідок активної діяльності агрохолдингів. Крім того, суттєвим викликом для аграріїв є зміна клімату, яка призводить до дестабілізації виробничих процесів та потребує розробки нових адаптаційних стратегій.

Сільське господарство в Україні є не лише ключовим сектором економіки, а й одним з найбільш вразливих до зовнішніх впливів. Воєнний конфлікт, що триває, додатково поглибив існуючі проблеми та створив нові виклики для аграрного сектору. У таких умовах особливої актуальності набуває пошук шляхів зменшення негативного впливу кліматичних змін та підвищення стійкості сільського господарства до різних видів ризиків [40].

Для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору необхідно вжити комплексу заходів, спрямованих на стабілізацію фінансового стану аграрних підприємств, стимулювання інвестицій, вдосконалення системи кредитування, розв'язання земельних питань та підвищення якості сільськогосподарської продукції. Крім того, важливим завданням є розробка та впровадження адаптаційних заходів, що дозволять мінімізувати негативні наслідки зміни клімату та забезпечити стабільність виробництва сільськогосподарської продукції в довгостроковій перспективі.

Глибоке дослідження внутрішнього середовища аграрного сектору дозволило виявити ключові фактори, що впливають на ефективність діяльності товаровиробників. Серед них можна виділити як значні потенціали, так і певні обмеження.

З одного боку, українські аграрії володіють значними природними ресурсами, зокрема родючими ґрунтами, що забезпечують високу потенційну врожайність сільськогосподарських культур. Досвід поколінь, накопичений в галузі землеробства, є незаперечною конкурентною перевагою, що дозволяє оптимізувати виробничі процеси та адаптуватися до мінливих умов ринку. Крім того, вільний доступ до внутрішнього та зовнішнього ринків сприяє розширенню збуту продукції

та підвищенню доходів виробників. Варто також відзначити здатність вітчизняного аграрного сектору до масштабування виробництва, що є особливо актуальним в умовах зростаючого світового попиту на продовольство.

З іншого боку, проведене дослідження виявило низку факторів, що стримують розвиток аграрного сектору. Серед них можна виділити застарілі технології виробництва, недостатній рівень механізації та автоматизації виробничих процесів, а також обмежений доступ до фінансових ресурсів. Крім того, значним викликом для аграріїв є висока залежність від кліматичних умов та нестабільність цін на сільськогосподарську продукцію на світовому ринку.

Особливу увагу слід приділити впливу військового конфлікту на діяльність аграрних підприємств. З одного боку, війна призвела до руйнування інфраструктури, втрати земельних ділянок та трудових ресурсів, що негативно позначилося на обсягах виробництва. З іншого боку, зростаючий попит на продовольство на внутрішньому ринку та сприятлива кон'юнктура цін на деякі види сільськогосподарської продукції на світовому ринку створили додаткові можливості для розвитку аграрного сектору.

Екстенсивне сільське господарство в Україні спричиняє значну деградацію ґрунтів, що є наслідком тривалого і часто необдуманого використання земельних ресурсів. Нераціональне використання хімічних добрив та пестицидів, механічна обробка ґрунту, а також зміна їхнього цільового призначення призводять до виснаження родючості, порушення структури ґрунтового покриву та зменшення його біологічної активності. Особливо гострою проблемою є дефіцит органічної речовини та ключових елементів живлення, що негативно впливає на врожайність сільськогосподарських культур та довгострокову стійкість агросистем.

Однією з основних причин деградації ґрунтів є монокультура та надмірна спеціалізація сільськогосподарського виробництва. Прагнення аграрних підприємств до максимізації прибутку шляхом вирощування культур, які мають високий попит на ринку, призводить до порушення сівозмін, виснаження ґрунтів та збільшення ризику розвитку шкідників і хвороб. Відсутність належного сівозміни та

використання багаторічних трав призводить до збіднення ґрунтів, погіршення їхньої структури та зниження вологоутримуючої здатності.

Не менш важливим фактором деградації ґрунтів є ерозія, яка викликана як природними, так і антропогенними чинниками. Вітрова та водна ерозія призводять до знесення родючого шару ґрунту, його дефляції та замулення водою. Інтенсивна оранка, особливо на схилах, сприяє розвитку ерозійних процесів та втраті ґрунтової родючості.

Для вирішення проблеми деградації ґрунтів необхідно перейти до більш екологічно орієнтованих систем землеробства, які базуються на принципах сталого розвитку. Це передбачає впровадження органічного землеробства, застосування біологічних методів захисту рослин, збалансованого живлення рослин, а також створення різноманітних агроценозів. Важливим є також відновлення природної рослинності на еродованих землях та створення полезахисних смуг.

Реалізація заходів щодо збереження та відновлення родючості ґрунтів вимагає комплексного підходу, який включає в себе наукові дослідження, розробку нових технологій, інформування сільськогосподарських виробників та державну підтримку. Лише за умови спільних зусиль науковців, виробників та держави можна забезпечити сталий розвиток сільського господарства та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Для забезпечення сталого розвитку сільського господарства «Вікторія 2020» та збереження природних ресурсів необхідний перехід до інтенсивних, ресурсозберігаючих технологій.

Одним із ключових чинників, що стримують розвиток сільського господарства в багатьох регіонах, є недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення виробництва. Застаріла техніка, обмежений доступ до сучасних засобів захисту рослин та добрив негативно впливають на врожайність культур і якість продукції.

Крім того, розвиток сільськогосподарського сектору гальмується недостатньо розвиненою інфраструктурою заготівлі та збуту сільськогосподарської продукції, що призводить до додаткових витрат виробників і знижує їхню конкурентоспроможність.

Висока собівартість виробництва сільськогосподарської продукції, обумовлена низкою факторів, таких як високі ціни на енергоносії, добрива, засоби захисту рослин та паливо, є ще однією проблемою, з якою стикаються аграрії. Це призводить до зниження прибутковості виробництва і, як наслідок, до скорочення інвестицій у розвиток сільського господарства.

Залежність сільського господарства від природно-кліматичних умов є одним із найбільших ризиків для цього сектору. Погодні аномалії, такі як посухи, повені, заморозки, можуть призвести до значних втрат врожаю і негативно вплинути на доходи сільськогосподарських підприємств. Обмеженість фінансових ресурсів, особливо для малих і середніх сільськогосподарських підприємств, також є серйозною проблемою, яка ускладнює впровадження нових технологій та підвищення ефективності виробництва.

Для вирішення зазначених проблем необхідно розробити та реалізувати комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання земельних ресурсів, модернізацію матеріально-технічної бази сільського господарства, розвиток інфраструктури заготівлі та збуту сільськогосподарської продукції, зниження собівартості виробництва, підвищення стійкості сільського господарства до кліматичних змін та забезпечення фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств.

3.2 Формування стратегічних напрямків підвищення ефективності обліку і аналізу конкурентоспроможності ФГ «Вікторія 2020»

У сучасному світі, де глобалізація та економічні кризи стали постійними супутниками бізнесу, конкурентоспроможність є не просто перевагою, а вимогою для виживання. Особливо гостро це питання стоїть перед сільськогосподарськими підприємствами, які працюють у динамічному середовищі, де погодні умови, зміни споживчих уподобань та державна політика можуть суттєво впливати на результати діяльності.

Конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства – це його здатність ефективно адаптуватися до мінливих умов ринку, створювати та пропонувати продукцію, яка задовольняє потреби споживачів краще, ніж у конкурентів. Це комплексна характеристика, що охоплює широкий спектр факторів: від якості продукції та її безпечності до ефективності виробничих процесів та маркетингових стратегій.

У пошуках шляхів підвищення конкурентоспроможності, сільськогосподарські підприємства повинні постійно аналізувати своє внутрішнє та зовнішнє середовище. Важливу роль відіграє стратегічне планування, яке дозволяє визначити сильні та слабкі сторони підприємства, а також можливості та загрози, що існують на ринку. На основі цього аналізу розробляються стратегії розвитку, спрямовані на посилення конкурентних переваг.[30]

Одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств є інновації. Впровадження нових технологій, таких як точне землеробство, біотехнології та системи автоматизації, дозволяє підвищити продуктивність, знизити витрати та покращити якість продукції. Крім того, важливим є розвиток нових видів продукції та послуг, що відповідають сучасним трендам на здорове харчування та екологічну чистоту.

Для досягнення стійкої конкурентоспроможності сільськогосподарські підприємства повинні також приділяти увагу розвитку людських ресурсів. Інвестиції в навчання та підвищення кваліфікації персоналу, створення сприятливого робочого середовища – все це сприяє підвищенню ефективності роботи підприємства та його здатності адаптуватися до змін.

Для досягнення стійкого розвитку та ефективного функціонування в динамічному агропродовольчому секторі необхідно постійно вдосконалювати всі аспекти діяльності. Зокрема, ключовими напрямками підвищення конкурентоспроможності є оптимізація управлінських процесів, зміцнення взаємодії з оточуючим середовищем, активне використання інноваційних технологій та впровадження сучасних методів маркетингу. Шляхом ретельного аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів, сільськогосподарські виробники можуть розробляти ефективні

маркетингові стратегії, спрямовані на завоювання нових ринків та утримання існуючих клієнтів. Важливу роль відіграє також впровадження інноваційних технологій, які дозволяють підвищити продуктивність, покращити якість продукції та знизити витрати виробництва. Це можуть бути як нові сорти культур, так і сучасні системи зрошення, добрива та засоби захисту рослин.

Ефективна організація логістики дозволяє знизити витрати на транспортування та зберігання продукції, а також забезпечити своєчасну доставку товарів споживачам. Паралельно з цим, впровадження ресурсозберігаючих технологій сприяє раціональному використанню природних ресурсів та зниженню негативного впливу на довкілля, що є важливим фактором для споживачів, які все більше звертають увагу на екологічність продукції.

Формування стійкої конкурентної позиції на ринку є стратегічним завданням для будь-якого підприємства, особливо для малих сільськогосподарських господарств, таких як ФГ «Вікторія 2020». Комплексна оцінка внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на конкурентоспроможність, є основою для розробки ефективних управлінських рішень.

Зовнішні фактори формують макросередовище діяльності підприємства і, хоча безпосередньо не контролюються ним, значною мірою визначають можливості для розвитку. До таких факторів належать: інвестиційний клімат в аграрному секторі, доступність фінансових ресурсів, рівень державної підтримки, технологічні тренди в сільському господарстві, кон'юнктура ринку сільськогосподарської продукції, рівень конкуренції, а також природно-кліматичні умови. Наприклад, для ФГ «Вікторія 2020» доступність інвестицій може обмежувати можливості для модернізації виробництва, а зміна кліматичних умов може вплинути на врожайність культур.

Внутрішні фактори відображають мікросередовище підприємства і пов'язані з його внутрішніми ресурсами та процесами. Вони є більш керованими і можуть бути використані для формування конкурентних переваг. До внутрішніх факторів належать: ефективність виробництва, якість продукції, рівень технологічної

оснащеності, кваліфікація персоналу, організація виробничих процесів, маркетингова стратегія, фінансова стабільність.

Для підвищення конкурентоспроможності ФГ «Вікторія 2020» може бути доцільно впроваджувати інноваційні технології вирощування, підвищувати якість продукції за рахунок застосування органічних добрив, розвивати власний бренд та створювати прямі канали збуту.

Одним з ключових напрямів підвищення ефективності є раціональне використання ресурсів. Це передбачає впровадження енергозберігаючих технологій, застосування сучасних матеріалів та обладнання, а також оптимізацію виробничих процесів.

Для мікропідприємства «Вікторія 2020» це може означати, наприклад, перехід на краплинне зрошення, використання біодобрив або встановлення сонячних батарей для забезпечення енергонезалежності.

Крім того, важливим фактором конкурентоспроможності є постійна модернізація виробництва. Це стосується не тільки технічного переоснащення, але й вдосконалення системи управління, впровадження нових методів обліку та аналізу.

Для сільськогосподарського підприємства це може означати використання сучасних інформаційних технологій для моніторингу стану посівів, прогнозування врожаїв та оптимізації логістичних процесів. Завдяки цьому «Вікторія 2020» зможе оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та забезпечити стабільну якість продукції.

Для того, щоб фермерське господарство «Вікторія 2020» не просто існувало, а процвітало і зайняло лідируючі позиції на ринку, необхідно розробити та впровадити комплекс заходів, спрямованих на підвищення його конкурентоспроможності.

Для підвищення ефективності обліку та аналізу конкурентоспроможності ФГ «Вікторія 2020» необхідно сконцентруватися на стратегічних напрямках.

По-перше, необхідно впровадити систему бюджетування, яка дозволить планувати витрати та доходи, порівнювати фактичні показники з плановими та оперативно виявляти відхилення. Особливу увагу слід приділити бюджетуванню

виробництва, яке враховуватиме специфіку сезонних робіт та залежність від природних умов.

По-друге, треба розвивати систему управління запасами, яка дозволить оптимізувати закупівлю матеріально-технічних ресурсів, зменшити витрати на зберігання та уникнути дефіциту. Для цього можна використовувати такі інструменти, як ABC-аналіз, метод економічного замовлення та системи автоматичного поповнення запасів.

По-третє, слід впровадити систему обліку виробництва, яка дозволить відстежувати витрати на вирощування кожної культури, визначати собівартість продукції та аналізувати ефективність різних технологічних процесів. Така система повинна враховувати особливості сільськогосподарського виробництва, такі як використання добрив, засобів захисту рослин, палива та енергії.

По-четверте, необхідно розвивати систему аналізу фінансової діяльності, яка дозволить оцінювати фінансовий стан підприємства, виявляти резерви підвищення прибутковості та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Для цього можна використовувати такі методи, як горизонтальний і вертикальний аналіз фінансової звітності, аналіз рентабельності, ліквідності та фінансової стійкості.

По-п'яте, треба впровадити систему управління якістю продукції, яка дозволить забезпечити відповідність продукції вимогам споживачів та нормативним документам. Для цього можна використовувати такі інструменти, як стандарти якості ISO, системи HACCP та внутрішній контроль якості.

По-шосте, слід розвивати систему аналізу ринку, яка дозволить відстежувати кон'юнктуру ринку сільськогосподарської продукції, виявляти нові можливості для збуту продукції та розробляти ефективну маркетингову стратегію. Для цього можна використовувати такі інструменти, як маркетингові дослідження, аналіз конкурентів та прогнозування попиту.

По-сьоме, необхідно впровадити інформаційні технології, які дозволять автоматизувати облік та аналіз даних, підвищити оперативність прийняття рішень та покращити якість управління підприємством. Для цього можна використовувати

спеціальні програмні продукти для сільського господарства, такі як ERP-системи, системи управління відносинами з клієнтами (CRM) та системи бізнес-аналітики.

Для оцінки ефективності запропонованих заходів щодо підвищення конкурентоспроможності ФГ «Вікторія 2020» проведено економічний аналіз. Результати розрахунків наведено в таблиці нижче.

Таблиця 3.1. – Економічний ефект від впровадження напрямків підвищення ефективності обліку та аналізу конкурентоспроможності фермерського господарства

Напрямок впровадження	Очікувані витрати на впровадження (грн.)	Очікуваний додатковий прибуток (грн.)	Термін окупності (місяці)	Примітки
Впровадження системи бюджетування	5000-10000	15000-25000 (за рахунок оптимізації витрат)	Приблизно 6	Збільшення точності планування, зниження непередбачених витрат
Розвиток системи управління запасами	3000-7000	10000-18000 (за рахунок зниження витрат на зберігання, уникнення дефіциту)	Приблизно 4	Зменшення витрат на зберігання, підвищення ефективності виробництва
Впровадження системи обліку виробництва	7000-15000	12000-25000 (за рахунок зниження собівартості продукції, підвищення ефективності виробництва)	Приблизно 4	Підвищення точності калькуляції, виявлення неефективних процесів
Розвиток системи аналізу фінансової діяльності	5000-10000	10000-20000 (за рахунок прийняття обґрунтованих управлінських рішень)	Приблизно 9	Оптимізація фінансових потоків, підвищення рентабельності
Впровадження системи управління якістю продукції	8000-18000	15000-30000 (за рахунок підвищення якості продукції, розширення ринків збуту)	Приблизно 7	Підвищення конкурентних переваг, збільшення продажів
Розвиток системи аналізу ринку	4000-8000	8000-16000 (за рахунок виявлення нових ринків збуту, розробки ефективної маркетингової стратегії)	Приблизно 6	Збільшення обсягу продажів, підвищення ціни реалізації
Впровадження інформаційних технологій	10000-25000	20000-40000 (за рахунок автоматизації обліку, підвищення ефективності управління)	Приблизно 3	Підвищення оперативності прийняття рішень, зниження трудових витрат

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Оцінка проводитиметься на основі припущення про середні показники для мікропідприємств у сільському господарстві та очікуваних результатів від реалізації кожного напрямку.

Як видно з таблиці, впровадження запропонованих стратегічних напрямків є економічно доцільним для ФГ «Вікторія 2020». Очікується, що загальний додатковий прибуток від реалізації всіх заходів складе від 80 000 до 160 000 грн на рік, а термін окупності інвестицій в середньому складе близько півроку. Це свідчить про високу ефективність запропонованих рішень та їх здатність підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Впровадження сучасних систем управління в ФГ «Вікторія 2020» є ключовим фактором підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Завдяки автоматизації процесів, оптимізації ресурсів та вдосконаленню аналітики, підприємство зможе досягти значних результатів у розвитку та адаптації до змін ринку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Для покращення ефективності обліку та аналізу у фермерському господарстві "Вікторія 2020" необхідно сфокусуватися на кількох ключових напрямках.

По-перше, впровадження системи бюджетування дозволить планувати фінансові ресурси, порівнювати плани з реальними результатами та оперативно реагувати на будь-які відхилення. Особливу увагу слід приділити бюджетуванню виробництва, враховуючи сезонність робіт та залежність від природних умов.

По-друге, ефективне управління запасами дозволить оптимізувати закупівлі, зменшити витрати на зберігання та уникнути дефіциту. Для цього можна застосувати такі інструменти як ABC-аналіз, метод економічного замовлення та системи автоматичного поповнення запасів.

По-третє, впровадження системи обліку виробництва дозволить відстежувати витрати на кожную культуру, визначати собівартість продукції та аналізувати

ефективність різних технологічних процесів. Така система повинна враховувати специфіку сільськогосподарського виробництва, включаючи використання добрив, засобів захисту рослин та енергоресурсів.

По-четверте, розвиток системи аналізу фінансової діяльності дозволить оцінити фінансовий стан підприємства, виявити резерви для підвищення прибутковості та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Для цього можна застосовувати горизонтальний та вертикальний аналіз фінансової звітності, аналіз рентабельності, ліквідності та фінансової стійкості.

По-п'яте, впровадження системи управління якістю продукції забезпечить відповідність продукції вимогам споживачів та нормативним документам. Для цього можуть бути використані стандарти якості ISO, системи HACCP та внутрішній контроль якості.

По-шосте, розвиток системи аналізу ринку дозволить відстежувати кон'юнктуру ринку сільськогосподарської продукції, виявляти нові можливості для збуту продукції та розробляти ефективну маркетингову стратегію. Для цього можуть бути використані маркетингові дослідження, аналіз конкурентів та прогнозування попиту.

Завдяки впровадженню цих заходів, фермерське господарство «Вікторія 2020» зможе значно підвищити ефективність своєї діяльності, забезпечити стабільний розвиток та досягти лідерських позицій на ринку.

ВИСНОВКИ

Дослідження стратегічного обліку та аналізу конкурентоспроможності фермерських господарств набуває особливої актуальності в контексті сучасних викликів, зокрема, війни в Україні та глобальних тенденцій до сталого розвитку. Аграрний сектор, як один із найважливіших для забезпечення продовольчої безпеки країни, зазнає значних трансформацій. Фермерські господарства, будучи рушійною силою розвитку сільських територій, потребують ефективних інструментів для адаптації до мінливих умов ринку та забезпечення довгострокової стабільності. Саме стратегічний облік, як система управління інформацією про діяльність підприємства, дозволяє оцінити поточний стан фермерського господарства, виявити потенційні ризики та можливості, а також розробити ефективну стратегію розвитку.

Аналіз конкурентоспроможності фермерських господарств в умовах сталого розвитку передбачає комплексну оцінку їхньої здатності успішно конкурувати на ринку, враховуючи екологічні, соціальні та економічні аспекти діяльності. Війна в Україні посилює необхідність пошуку нових підходів до ведення господарства, оскільки фермери стикаються з низкою проблем, таких як руйнування інфраструктури, дефіцит ресурсів, зміна ринкових умов. В таких умовах стратегічний облік стає незамінним інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення стійкості та конкурентоспроможності фермерських господарств.

Мета магістерського дослідження полягала в розробці шляхів удосконалення процесу підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств на ринку сільськогосподарської продукції в умовах переходу до сталого розвитку.

Для досягнення вказаної мети розв'язані наступні завдання:

- проаналізувати наукові публікації та визначити різні підходи до трактування конкурентоспроможності аграрних підприємств як економічної категорії;
- описати концептуальні аспекти формування конкурентоспроможності аграрних підприємств в контексті сталого розвитку;

- вивчити і порівняти різноманітні методичні підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств;

- провести детальний аналіз організаційно-правової форми господарювання;

- здійснити комплексну оцінку фінансової діяльності підприємства;

- розробити систему стратегічного обліку та аналізу, яка дозволить оцінити конкурентоспроможність ФГ «Вікторія 2020» в умовах сталого розвитку та сформувати стратегічні напрямки підвищення ефективності обліку та аналізу конкурентоспроможності підприємства;

- розробити пропозиції щодо вдосконалення системи управління, впровадження нових технологій та інструментів аналізу.

В першому розділі випускної кваліфікаційної роботи досліджені теоретичні аспекти конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку, зокрема, сутність конкурентоспроможності як економічної категорії в науковій думці, концептуальні засади формування конкурентоспроможності аграрних підприємств та методичні підходи до оцінки рівня їх конкурентоспроможності в контексті сталого розвитку.

В другому розділі роботи проаналізовано особливості функціонування фермерського господарства «Вікторія 2020». Для цього було проведено детальний аналіз фінансової звітності підприємства та оцінено його конкурентоспроможність в умовах сталого розвитку. Метою дослідження є визначення сильних і слабких сторін підприємства, а також розробка рекомендацій щодо підвищення його ефективності.

В третьому розділі запропоновані рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності фермерського господарства «Вікторія 2020» та розробки ефективної стратегії його розвитку. На основі проведеного аналізу сильних і слабких сторін господарства, а також можливостей і загроз зовнішнього середовища, сформульовано стратегічні напрямки, спрямовані на зростання ефективності виробництва, підвищення якості продукції та розширення ринків збуту.

Практичне значення дослідження: розроблені в дослідженні рекомендації пропонують інноваційні підходи до підвищення конкурентоспроможності, які дозволять вітчизняним фермерським господарствам ефективно адаптуватися до мінливих умов ринку та забезпечити стійкий розвиток в умовах посилення глобальної конкуренції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яців І. Сутність категорії «конкурентоспроможність» та особливості її оцінки стосовно системи аграрного виробництва / І. Яців // Вісник Львівського державного аграрного університету: економіка АПК. – 2017. - №15. – С 58-67.
2. Черевко Д.Г. Конкурентоспроможність підприємства як характеристика його економічного стану / Д.Г. Черевко // Економіка АПК. 2019. - № 6. – С. 114-121.
3. Гетьман О.О. Економічна діагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.О.Гетьман, В.М.Шаповал. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 307 с.
4. Седікова І. О. Оцінка конкурентоспроможності підприємств з позицій концепції сталого розвитку. Наукові перспективи. 2020. № 5 (5). С. 317–326.
5. Ужва А. М., Довгаль О. В. Холістичний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства. Український журнал прикладної економіки. 2019. Том 1. № 1. С. 223–233
6. Касич А. О., Глущенко Д. О. Теоретичні та практичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства. Економіка та держава. 2016. № 11. С. 65–70.
7. Клименко С.М., Омеляненко Т.В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник / Клименко С.М., Омеляненко Т.В. К.: КНЕУ, 2016. 527с.
8. Царенко О.В. Методи оцінки конкурентних переваг галузі промислових регіонів України / Царенко О.В. // Економічний простір. 2020. № 23/1. С. 195 – 207.
9. Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України. Економіка АПК. 2016. № 6. С. 37–49.
10. Адамик В.А. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2018. № 1. С. 69-78.
11. Арестенко В.В. Методи і моделі оцінювання конкурентоспроможності підприємств АПК. Актуальні проблеми економіки. 2018. №10(88). С.10-25.

12. Артеменко Л. П., Піддубна А. С. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю промислового підприємства. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2015. № 12. С. 259-264.

13. Базилевич В.Д. Економічна теорія. Політекономія. Практикум: навч. посіб. / за ред. В.Д. Базилевич. К. : Знання, 2014. 494 с.

14. Берницька Д.І. Особливості розвитку конкурентних переваг підприємства за сучасних умов функціонування. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2018. Випуск 23. С. 34–39.

15. Білявський В. М., Шепута М. М. Конкурентоспроможність підприємства як фактор підвищення його інвестиційної привабливості. Інноваційна економіка. 2017. № 11.12 (72). С. 129–145.

16. Должанський І. З., Загорна Т. О. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. С. 75.

17. Борисюк І. О. Єрмоменко А. В. Основні напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. 2012. № 33.

18. Верхоглядова Н.І. Економіка підприємства : Навч. посібник. / Н.І. Верхоглядова, Д.М. Ядранський, Н.А. Іваннікова. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2018. 98 с.

19. Гнатенко О.А. Формування управлінського рішення щодо підвищення конкурентоспроможності продукції на прикладі підприємств – виробників молочних консервів / О. А. Гнатенко // Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 10. С. 123-126.

20. Лопатинський Ю. М., Тодорюк С. І. Детермінанти сталого розвитку аграрних підприємств : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. 220 с.

21. Грецький Р. Теоретичні підходи до визначення природи та сутності конкуренції / Р. Грецький // Формування ринкових відносин в Україні. 2015. № 2. С. 215-229.

22. Журба І. «Сутність і значення конкурентоспроможності продукції»: / Журба І.; Коляденко Ю./ 2012 - ст.3. УДК 835.

23. Стойко І.І. Шерстюк Р.П. Управління конкурентоспроможністю (Програма, курс лекцій, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні завдання, термінологічний словник, тести). Навч.-метод. посібник. Тернопіль: ТНТУ, 2023. 156 с.

24. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник / І.А. Дмитрієв, І.М. Кирчата, О.М. Шершенюк. Х.: ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с

25. Денисенко, М., & Бреус, С. (2023). ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (2(70), 139–146. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-139-146>

26. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2018. 581 с.

27. Довбня, С., & Красіна, К. (2023). КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ. *Економіка та суспільство*, (57). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-117>

28. Ткачук Г. Ю. Формування конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2012. 200 с.

29. Шевченко Л. С. Конкурентоспроможність бізнесу (підприємства) : навч. посіб. у питаннях і відповідях / Шевченко Людмила Степанівна. – Харків : Право, 2022. – 312 с.

30. Економічна діагностика: Підручник / В. Л. Дикань, І. В. Токмакова, В. О. Овчиннікова та ін. – Харків: УкрДУЗТ, 2022. – 284 с.

31. Швидка Т. І. Економічна конкуренція: сучасний стан законодавчого забезпечення та перспективи його модернізації : монографія / Т. І. Швидка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2022. – 400 с.
32. Кафлевська С.Г. Оцінка конкурентоспроможності підприємств за допомогою методики теорії ефективної конкуренції / С.Г. Кафлевська, Т.І Ганжа // Збірник наукових праць ВНАУ- 2017. -№4. С. 80-85.
33. Клименко С. М., Дуброва О. С., Барабась Д. О., Омеляненко Т. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2018. 520 с.
34. Кошелупов І. Ф. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. Одеса: ОДЕУ, 2019. 152 с.
35. Кубишина Н.С. Вплив життєвого циклу товару на конкурентоспроможність підприємств / Н. С. Кубишина // Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2017. № 4. С. 252-257.
36. Кучер С. Ф., Васильєв В. Г. Конкурентоспроможність продукції та методи її оцінки. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 16. С. 60-63.
37. Паршина О.А. Обґрунтування вибору управлінських рішень щодо забезпечення конкурентоспроможності продукції / О.А.Паршина // Держава та регіони. 2018. № 2. С. 81-85.
38. Позняк С. Конкурентні переваги і конкурентоспроможність / С. Позняк// Актуальні проблеми економіки. 2012. № 1. С.50-55.
39. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: Структурно-логічний навч. посіб. / С. Ф. Покропивний [та ін.] ; ред. С. Ф. Покропивний ; Київський національний економічний ун-т. К. : КНЕУ, 2018. 457 с.
40. Портер Майкл Є. Конкуренція.: Пер. С англ..– М. Видавничий дім «Вільямс» 2015. 608 с.
41. Ріпа Т. В. Змістова характеристика конкурентоспроможності підприємств торгівлі / Т. В. Ріпа // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв. 2016. №10. С. 474-479.

42. Спіріна М.В. Стратегія управління конкурентоспроможністю підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 8. С. 176-189.
43. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика / Н. П. Тарнавська. – Тернопіль: моногр., 2018. 570 с.
44. Фінансова звітність фермерського господарства «Вікторія 2020» за 2021 - 2023 рр.
45. Драган О.І. Формування конкурентних переваг підприємств. / Драган О.І. // Наукові праці НУХТ. 2020. № 29. С. 94 – 97.
46. SWOT-аналіз соціо-економіко-екологічного стану підприємств : конспект лекцій / укладач І. Ю. Аблєєва. – Суми :Сумський державний університет, 2020. – 233 с.
47. Кардаш В.Я. Маркетингова товарна політика [Електронний ресурс] / Кардаш В.Я. К.: КНЕУ, 2022. – 124 с. Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/112/44/1/0/>
48. Коваленко, Н. В. Міжнародна конкурентоспроможність підприємства: сутність, основні складники та джерела формування конкурентних переваг. Приазовський економічний вісник. 2019. Вип. 2 (15). С. 26–30.
- 49.Єлець, О. П. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. Вип. 1 (1). С. 58–64.
- 50.Богацька, Н. М., Цинкобур, Д. Р. Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства. Молодий вчений. 2017. Вип. 4. С. 599–603.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Додаток 2
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку
25 "Спрощена фінансова звітність" (пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність мікропідприємства

Підприємство	Дата (рік, місяць, число)	Коди
ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО "ВІКТОРІЯ 2020"	за ЄДРПОУ	2022 01 01
Територія ДНІПРОПЕТРОВСЬКА	за КАТОТТГ	44001265
Організаційно-правова форма господарювання Фермерське господарство	за КОПФГ	UA12140150170065
Вид економічної діяльності Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	за КВЕД	394
Середня кількість працівників, осіб 1		110
Одиниця виміру тис. грн. з одним десятковим знаком		01.11
Адреса, телефон вулиця ЦЕНТРАЛЬНА, буд. 35, с. НОВОГРИГОРІВКА, МЕЖІВСЬКИЙ РАЙОН, ДНІПРОПЕТРОВСЬКА обл., 52912		0992057197

1. Баланс на
на **31 грудня 2021** р.

Форма № 1-мс

Код за ДКУД **1801006**

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Основні засоби	1010	-	-
первісна вартість	1011	-	-
знос	1012	(-)	(-)
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	-	-
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	-	58,7
Поточна дебіторська заборгованість	1155	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	1,0	0,4
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	1,0	59,1
Баланс	1300	1,0	59,1

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Капітал	1400	1,0	1,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(7,0)	47,6
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	(6,0)	48,6
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
товари, роботи, послуги	1615	-	-
розрахунками з бюджетом	1620	-	10,5
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	7,0	-
Усього за розділом III	1695	7,0	10,5
Баланс	1900	1,0	59,1

ДОДАТОК Б

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2021

Форма № 2-мс
Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	356,6	-
Інші доходи	2160	-	-
Разом доходи (2000 + 2160)	2280	356,6	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(287,5)	(-)
Інші витрати	2165	(11,0)	(7,0)
Разом витрати (2050 + 2165)	2285	(298,5)	(7,0)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	58,1	(7,0)
Податок на прибуток	2300	(10,5)	(-)
Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування	2310	-	-
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300 – (+) 2310)	2350	47,6	(7,0)

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

ГНІЛОВ Віктор Миколайович
(ініціали, прізвище)

ГНІЛОВ Віктор Миколайович
(ініціали, прізвище)

1 Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

Додаток 2
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку
25 "Спрощена фінансова звітність" (пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність мікропідприємства

Підприємство	Дата(рік,місяць,число)	Коди
ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО "ВІКТОРІЯ 2020"	за ЄДРПОУ	2023 01 01
Територія ДНІПРОПЕТРОВСЬКА	за КАТОТТГ	44001265
Організаційно-правова форма господарювання Фермерське господарство	за КОПФГ	UA121401501700653
Вид економічної діяльності Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	за КВЕД	110
Середня кількість працівників, осіб 1		01.11
Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком		
Адреса, телефон вулиця ЦЕНТРАЛЬНА, буд. 35, с. НОВОГРИГОРІВКА, МЕЖІВСЬКИЙ РАЙОН, ДНІПРОПЕТРОВСЬКА обл., 52912	0992057197	

1. Баланс на
на **31 грудня 2022** р.

Форма № 1-мс

Код за ДКУД

1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Основні засоби :	1010	-	-
первісна вартість	1011	-	-
знос	1012	(-)	(-)
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	-	-
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	58,7	226,8
Поточна дебіторська заборгованість	1155	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	0,4	0,5
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	59,1	227,3
Баланс	1300	59,1	227,3

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Капітал	1400	1,0	1,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	47,6	189,7
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	48,6	190,7
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
товари, роботи, послуги	1615	-	-
розрахунками з бюджетом	1620	10,5	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	-	36,6
Усього за розділом III	1695	10,5	36,6
Баланс	1900	59,1	227,3

ДОДАТОК Г

2. Звіт про фінансові результати
за **Рік 2022**

Форма № 2-мс
Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	977,0	356,6
Інші доходи	2160	-	-
Разом доходи (2000 +2160)	2280	977,0	356,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(819,6)	(287,5)
Інші витрати	2165	(15,3)	(11,0)
Разом витрати (2050 +2165)	2285	(834,9)	(298,5)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	142,1	58,1
Податок на прибуток	2300	(-)	(10,5)
Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування	2310	-	-
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300 – (+) 2310)	2350	142,1	47,6

Керівник

(підпис)

ГНІЛОВ Віктор Миколайович

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

ГНІЛОВ Віктор Миколайович

(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад